

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Katedra politologie a evropských studií

Jakub Hnilička

**Vývoj Svobodomyšlné strany Rakouska za předsednictví
Heinze-Christiana Stracheho**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Radomir Sztwiertnia

OLOMOUC 2015

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, a použil jsem jen uvedené zdroje a literaturu.

V Olomouci dne 27. dubna 2015

.....

Rád bych poděkoval Mgr. Radomiru Sztwiertniowi za odborné vedení, cenné rady, věcné připomínky a především vstřícnost při konzultacích a vypracování bakalářské práce.

Obsah

Úvod.....	5
1. Teoretická východiska práce.....	9
1.1 Nacionalismus.....	9
1.2 Populismus a pravicový radikalismus	10
1.3 Historie Svobodomyšlné strany Rakouska	11
1.4 Typologie vývoje podle Luthera	13
2. Vývoj programatiky strany	15
2.1 Třetí tábor - liberalismus	15
2.2 Populismus.....	17
2.3 Třetí tábor - nacionalismus	18
2.4 Imigrace	20
3. Volební strategie.....	22
3.1 Volby 1986 – 2002.....	22
3.2 Volby 2006 – 2008.....	25
3.3 Volby 2013	27
4. Domácí a zahraniční politika	30
4.1 Struktura strany a vnitrostranická politika.....	30
4.2 Veřejná politika a Volksbegehren	32
4.3 Evropská politika.....	34
Závěr	35
Zdroje a literatura.....	37
Seznam zkratk	44
Abstrakt	46
Abstract	47

Úvod

Svobodomyšlná strana Rakouska¹ je třetí největší stranou v Rakousku. Jedním z hlavních prvků její ideologie je nacionalismus. Téma práce vychází z popularizace tématu nacionalistických stran zejména v kontextu voleb do Evropského parlamentu v roce 2014. Mezi úspěšné nacionalistické strany v těchto volbách patřily Svobodomyšlná strana Rakouska a také Národní fronta ve Francii, Strana nezávislosti Spojeného království ve Velké Británii či Dánská lidová strana. Oproti těmto stranám však rakouská FPÖ dlouhodobě dosahuje značných volebních úspěchů i ve volbách národních.

V České republice panuje poměrně malá informovanost o dění na rakouské politické scéně. Tuto situaci komentuje v úvodu své knihy o stranickém systému Rakouska Vít Hloušek: „*Ačkoliv je Rakousko našim blízkým sousedem, vzbuzuje v českém prostředí protichůdné pocity. Nemáme rádi, když nám Rakušané blokují dálniční přechody kvůli Temelínu, dovedeme si užít, když musejí čelit kritice na mezinárodním fóru, přejeme jim Haidera...*“ (Hloušek 2008: 11) Jméno Jörga Haidera v myšlení evropských občanů evokuje spíše negativní reakce. Svěrázná politika charismatického vůdce spojovaná s odkazy na Třetí říši a kritika mezinárodní společnosti na jeho osobu zastínila samotnou politiku FPÖ. Většina odborných textů analyzuje vývoj strany také do období odchodu Haidera ze strany. Pouze velmi málo autorů však reflektuje silnou pozici, kterou si za posledních deset let v Rakousku vybudoval Heinz-Christian Strache. Tomu se však jako jedinému vedle Haidera podařilo získat ve volbách do Národní rady více jak 20 % hlasů. Výrazné politické úspěchy, zejména překonání této hranice spolu s desetiletým výročím Stracheho v čele strany, jsou hlavní motivací pro napsání této práce.

Klíčovým tématem práce je také nacionalismus jako jeden ze základních ideologických prvků strany. Kvůli komplikovanému vývoji ideologického směřování strany se snaha o její kategorizaci stala diskuzí v kruzích odborné veřejnosti, ale i novinářů. Ta probíhá zejména na úrovni nacionalismus versus populismus. Zastánci nacionalismu, jako např. Petr Fiala, se odkazují k historickému kontextu strany a jejímu

¹ Freiheitliche Partei Österreichs – lze se setkat i s překladem Svobodná strana Rakouska. V textu pracuji s termínem svobodomyšlná na základě překladu Petra Fialy. Tento termín lépe vystihuje nacionálně liberální podstatu strany, a zejména se pak odlišuje od německé Freie Demokratische Partei, která se také překládá jako Svobodná strana.

vnitřnímu vývoji. Autoři obhajující populismus, respektive extrémně pravicový populismus, mezi které patří například Cas Mudde, se soustředí především na období růstu strany pod populistickým vedením Jörga Haidera..

Cílem práce je přispět do této debaty na základě analýzy vývoje strany pod vedením Stracheho od roku 2005. Většina diskuzí je totiž vedena na základě vývoje strany do roku 2005 a je tedy založená na politice Jörga Haidera. Věnuji se tedy rozdílům, které nastaly v chování strany na rakouské a evropské politické scéně. Analýza vychází z výzkumu Kurta R. Luthera³, který popsal vývoj strany FPÖ v pěti fázích, končící rozpadem FPÖ v roce 2005. Na základě Lutherovy typologie zkoumám základní ideologické prvky ovlivňující charakter FPÖ, její pozici v systému a sleduji jejich vývoj. Z tohoto důvodu je hlavní částí práce komparace současného postavení strany s obdobím Haidera. Na základě tohoto výzkumu práce definuje důvody volebního úspěchu FPÖ ve volbách do Národní rady v roce 2013.

První otázkou, kterou se autor pokusí zodpovědět je, do jaké ideologické rodiny lze FPÖ zařadit. V oblasti ideologie se bude jednat zejména o rozpor mezi nacionálním liberalismem a extrémní pravicí. Druhá otázka navazuje na výzkum Luthera, tedy: V jaké vývojové fázi podle Luthera se nachází FPÖ pod vedením Stracheho? Tato otázka by měla objasnit vývoj strany a případně určit nový směr Stracheho politiky. Poslední otázka, která souvisí s úspěchem nacionalistických stran napříč Evropou, zní: Jaké okolnosti přispěly k volebnímu úspěchu strany z roku 2013?

Práce je interpretativní komparativní studií Svobodomyšlné strany. Klade za cíl objasnit vývoj ideologie Svobodomyšlné strany. Z tohoto důvodu se v práci soustředím na historický vývoj. Vlivu ostatních faktorů, jako je například kontext stranického systému či aktuální dění, je v práci věnován menší prostor, a to z důvodu výzkumu vnitrostranického vývoje FPÖ. Lutherova typologie se věnuje vývoji strany do období Jörga Haidera, v návaznosti na ni práce vychází zejména z komparace s tímto obdobím. Kritérii pro výzkum jsou: vývoj programatiky FPÖ, vedení volebních kampaní, cílová skupina voličů a chování strany na domácí i zahraniční politické scéně.

Autoři věnující se danému tématu se dělí do dvou skupin. Tou první jsou obháječi nacionálně-liberální teorie, kteří píšou práce věnované v obecné rovině rakouské politiky a rakouskému politickému systému. Mezi tyto autory lze zařadit např. Víta Hlouška, Petra Fialu a Antona Pelinku. Na druhé straně jsou autoři obhajující radikálně pravicové

³ Kurt Richard Luther se věnuje zejména vlivu evropské integračního procesu na nacionalistické strany v Evropě, zejména pak na FPÖ.

teorie v kontextu FPÖ. Ve svých dílech pracují především s teoriemi populismu a radikalismu, nekladou přílišný důraz na historický kontext a vývoj strany. Mezi tyto autory patří Cas Mudde, Hans-Georg Betz, James G. Kellas či Piero Ignazi.

Stěžejními pro tuto práci byly čtyři hlavní zdroje, které reprezentují dva autory názorově odlišných táborů. Z nacionalistických teorií jsem pracoval s textem *Svobodomyšlná strana Rakouska* Petra Fialy, která vytváří úvodní náhled na danou problematiku. Pracuje s teorií Luthera, Pelinky a objasňuje ideologii strany. Práce Víta Hlouška *Konflikt versus konsensus: Konfliktní linie, stranické systémy a politické strany v Rakousku 1860 – 2006* pojednává o celé historii rakouského systému, stran i vlád. Jedná se o nejpodrobnější dílo o rakouském systému v českém jazyce. Nereflektuje však události po roce 2006. Z pravicově radikálního tábora jsem vycházel především z textu Kurta Richarda Luthera *The FPÖ: From Populist Protest to Incumbency*. Luther se věnuje zejména problematice voleb a vnitrostranického fungování. Velmi podrobně popisuje i skryté motivy politiky FPÖ, vzhledem k rozhovoru s Jörgem Haiderem jako jedním ze zdrojů práce. Oproti tomu Hans-Georg Betz v knize *Radical Right-Wing Populism in Western Europe* staví především na vlastním výzkumu, ve kterém zkoumá nejen motivy voličů k volbě strany, ale i motivy strany k praktikování pravicově radikální politiky. Kniha je však neaktuální ve vztahu ke Stracheho období. Analýzou Stracheho osobnosti se zabývá text *Austria First* od Emily Turner-Graham, která rozebírá vůdcovství Stracheho z pohledu neonacismu. Věnuje se zejména podrobné analýze volebních kampaní.

Práce je členěna do čtyř kapitol. První kapitola se věnuje teoretický východiskům práce a je členěna do čtyř podkapitol. První se věnuje nacionalismu a jeho teoretickému vymezení v rakouském prostředí. Nacionalismus či neonacionalismus jako hlavní ideový proud Svobodomyšlné strany Rakouska se nabízí na prvním místě hned z několika důvodů. Prvním je historický vývoj strany, pro který byl vliv nacionalismu dominantním. Tím druhým důvodem je pak velmi časté spojování názvu strany s pojmy nacionalismus, neonacionalismus, či neonacismus jak v pracích vědeckých, tak zejména v médiích. Objasnění těchto termínů, stejně jako určení faktorů relevantních pro výzkum, je tedy prioritou. Druhá podkapitola objasňuje termíny populismus a pravicový extremismus. Na základě teorie určuje faktory nutné pro výzkum dané oblasti u FPÖ. Druhé dvě podkapitoly, Historie FPÖ a Vývojová typologie podle Luthera se zabývají vývojem strany do nástupu Haidera do vedení strany v roce 1986. Pracují s ideologickým vymezením z prvních podkapitol a udávají základ práce.

Druhá kapitola se zabývá programatikou strany a dělí se taktéž na čtyři podkapitoly. První z nich se zabývá liberalistickými prvky v programatice strany. Zkoumá pozici FPÖ ve stranickém systému a liberální myšlenky ukotvené v programu. Druhá podkapitola se zabývá využíváním populistických prvků v programatice strany a její rétorice. Třetí podkapitola sleduje nacionalistický vývoj programatiky s ohledem na nejednoznačnost tohoto tématu uvnitř strany. Čtvrtá podkapitola se věnuje problematice politiky imigrace, pro kterou je FPÖ známá. Sleduje vývoj a vlivy na tuto politiku. Tato kapitola by zejména měla objasnit programatické ukotvení strany v systému a vývoj programatiku strany pod vedením Stracheho.

Třetí kapitola se věnuje volební strategii strany. Je dělena do tří podkapitol korespondujících s volebními obdobími strany. Pojednává o volební strategii FPÖ ve volbách do Národní rady Rakouska. Za Haiderova období se strana účastnila voleb v letech 1986, 1990, 1994, 1995, 1999 a 2002.⁵ Stranu J. Haider dovedl z 9,7 % hlasů v roce 1986, když ještě rok předtím dosahovala podpora svobodných zhruba 2 %, až k historickému úspěchu 26,9 % hlasů v roce 1999. H-Ch. Strache ve svých prvních volbách v roce 2006 obdržel 11 % hlasů, kvůli zdiskreditování strany neúspěchem ve vládní koalici a rozpadu strany, a dovedl FPÖ až ke 20,5 % hlasů ve volbách 2013. (SORA) Cílem kapitoly je komparovat volební strategii Haidera a Stracheho a zjistit příčiny volebního úspěchu stran i přes její počáteční mizivé preference.

Závěrečnou kapitolu tvoří reálné chování strany ve třech oblastech – vnitrostranické, v rakouském politickém systému a v evropské politice. Tato kapitola sleduje dopad volebních úspěchů na chování strany a sleduje vývoj programatiky strany v praktické rovině. Na základě analýzy těchto oblastí budu schopný definovat vývojové období, ve kterém se FPÖ nachází a zařadit ji mezi strany nacionálně liberální, či pravicově extremistické nejen na základě teorie, ale i praxe.

⁵ J. Haider již v roce 2002 nebyl oficiálním vedoucím strany, avšak stále měl ve straně hlavní vliv. Tyto volby tedy na tomto základě přiřazuji k Haiderovu období.

1. Teoretická východiska práce

1.1 Nacionalismus

Pojem nacionalismus se v Evropě objevil v 18. století. Rozvoj této ideologie souvisí s národním sebeuvědoměním a rozšiřuje se pak zejména v souvislosti s Velkou francouzskou revolucí. Jednotná definice tohoto pojmu však neexistuje. Existuje mnoho přístupů k nacionalismu, odvozujících se od definice národa a vztahu národa a nacionalismu.⁶ V dnešní době můžeme hovořit i o neonacionalismu, který se odvozuje zejména od rozvoje globalizace, a neonacionalistické strany se zejména vyznačují opozičním vztahem vůči Evropské unii.

Pro výzkum FPÖ je však nezbytné pochopení vývoje nacionalismu v Rakousku. Z historického hlediska se Rakousko řadí k multietnickým impériím. (Hroch 2009: 50) V této době Rakousko vychovávalo občany spíše k dynastické loajalitě, než k patriotismu, k němuž docházelo například ve Švédsku, Norsku, Nizozemí. (Tamtéž: 122) Znakem dynastické loajality v Rakousku je například symbolika válečných pomníků. Zatímco v evropských zemích bylo typické věnovat pomníky hrdinům padnoucím za vlast, v Rakousku to byli hrdinové padnoucí za panovníka. Tento fakt svědčí o velmi malém národnostním citění, které probouzí až *třetí tábor*. (Tamtéž 243) S rozvojem třetího tábora, který se po roce 1848 začal ztotožňovat s německým národem, se Rakousku-Uhersku začaly odcizovat ostatní národy, zejména český a slovinský. (Tamtéž: 58)

V nejobecnější rovině můžeme v Rakousku rozlišovat dva základní směry nacionalismu. Tím prvním je liberální nacionalismus. V polovině 19. století prakticky platilo pravidlo, že nacionalista rovná se liberál a naopak. Hlavní ideou liberálních nacionalistů je sebeurčení národa. Cílem liberálního nacionalismu je vytvoření národního státu, jehož hranice se pokud možno kryjí s hranicemi oddělující jednotlivé národy. Zájmy jednoho národa pak nestaví proti zájmům jiného národa. Jejich cílem je vybudování světa suverénních států. (Heywood 2008: 133–135) Od poloviny 19. století se nacionalismus objevuje i ve spojení s konzervatismem, který je založen především na sociální soudržnosti a patriotismu. Objevuje se zejména v etablovaných

⁶ Přehled nacionalistických přístupů například: Hroch, Miroslav. 2003. *Pohled na národ a nacionalismus: Čítanka textů*. Praha: SLON.

národních státech, kde je živen pocitem, že je národ v ohrožení. V případě Rakouska budeme mluvit o přistěhovalcích jako o vnějších nepřátelích národa. (Tamtéž: 135–136)

1.2 Populismus a pravicový radikalismus

V souvislosti s populismem lze mluvit o třech stěžejních bodech charakteristických pro tento směr: lidé a elity jsou viděny jako homogenní skupiny, je kladen důraz na přirozený antagonický vztah těchto dvou skupin a posledním je pohled na lid jako čistého suveréna. (Havlík, Pinková 2012: 19–20) Konkrétně lze tyto dvě skupiny rozdělit na zkorumpovanou elitu a čistý lid. Populismus pak lpí na vyjádření *volonté générale*, neboli obecné vůle lidu. (Mudde 2015)

Mezi typické charakteristické projevy populistických stran patří označování se za obránce čisté politiky, bojovníků proti korupci, kteří jsou schopni nastolit nový vztah mezi občany a vládou. Kritika současného systému a vlády však nepředpokládá nenávisť k demokratickému režimu, ale spíše odpovídá parlamentní opozici, která se staví proti vládě a ustáleným stranám. Na základě tvrzení, že se strana snaží vrátit moc do rukou lidu, se snaží prosazovat prvky přímé demokracie. (Havlík, Pinková 2012: 23–24)

Tématem, které je podstatné pro výzkum FPÖ, je radikální pravicový populismus. Většina pravicově extrémistických stran jsou radikální v odmítání ustanoveného sociálně-kulturního a sociálně-politického systému, jsou zastánci volného trhu s touhou po minimalizaci státních regulací. (Betz 1994: 4) „Podle Faltera a Schumana můžeme definovat jádro pravicově radikálního smýšlení jako: extrémní nacionalismus, etnocentrismus, anti-komunismus, anti-parlamentarismus, anti-pluralismus, militarismus, víru v zákon a pořádek, požadavek silného vůdce, anti-amerikanismus a kulturní pesimismus.“ (Mudde 2000: 10)

Celkem ale existuje více jak 26 relevantních teorií pravicového extremismu. Cas Mudde pak stanovil pět faktorů, které se objevují alespoň v polovině teorií: nacionalismus, rasismus, xenofobie, anti-demokracie a silná role státu. Ve výzkumu pravicového extremismu u FPÖ budeme zkoumat právě tyto faktory. (Tamtéž 14–15)

Na základě práce Daniela Oesche *Explaining Worker's Support for Right-Wing Populist Parties in Western Europe* budu ve výzkumu sledovat i faktor vztahu mezi dělnickým sektorem a FPÖ. Se stranami radikální pravice je v úzkém spojení i dělnický

sektor voličů. Dělnická třída se jako jádro voličské základny radikálních stran objevuje v 90. letech. Tento vývoj odpovídá rozvoji informačních technologií, který devalvuje pozici dělníků ve společnosti. Oesch tuto skupinu občanů nazývá pojmem *modernization losers*. (Oesch 2008: 351– 352) Vzhledem k proletarizaci strany FPÖ od konce 90. let budu ve výzkumu sledovat právě vztah strany k těmto voličům a zkoumat jejich motivy pro volbu strany.

V souvislosti s populismem je nejčastěji zmiňovaná podmínka charismatického vůdce. „*Populistický politik zdůrazňuje ty své vlastnosti a prvky svého způsobu života, které svědčí o jeho zakotvení v mravech, zvycích, obyčejích, sentimentech a resentimentech prostého lidu.* (Maříková et al. 1996b: 802) Vzhledem k obtížné definici charismatu můžeme takového vůdce charakterizovat nejlépe na základě vztahu mezi ním a jeho stoupenci. Lidé mají v charismatického vůdce důvěru, kladou mu emocionální podporu a především se s ním mohou identifikovat. Vůdce se pro ně stává symbolem společného přesvědčení. (Lukas, Smolík 2008: 79) K potvrzení pozice charakteristického vůdce strany musíme nalézt pozitivní korelaci mezi volbou strany a sympatií k jejímu lídrovi.

1.3 Historie Svobodomyslné strany Rakouska

Strana vznikla v roce 1955 transformací ze Svazu nezávislých na základě nacionálně-liberálního *třetího tábora* v Rakousku. Tento tábor doplňuje dvou stranický systém v Rakousku, který představují socialisté a lidovci. Jeho vznik je spojen se založením Německého národního spolku v roce 1867. V 70. letech mělo dominantní postavení v tomto sektoru německonacionální křídlo prezentované osobou Georga rytíře von Schönerera, který se snažil o emancipaci nacionalistické politiky. V roce 1885 se v programatice objevuje téma antisemitismu prezentované Schönererem. Vzhledem k nulovému koaličnímu potenciálu vede tato změna k dalšímu štěpení třetího tábora. Ten se rozdělil na tři hlavní proudy – německonacionální, všenněmecký a liberální. Po roce 1900 se strany tohoto tábora dále dělí na základě Rokkanovy teorie štěpných linií. Vznikají Německá dělnická strana, Německá agrární strana či Německá pokroková strana. (Hloušek 2008:117-119) Typickým projevem tábora byla fluktuující voličská základna zastoupená především muži, akademicky vzdělanými lidmi, protestanty, protestními voliči a občany menších měst. Mezi znaky tohoto sektoru lze zařadit antiklerikalismus, antisocialismus, liberalismus a silný německý nacionalismus. Ten se

projevuje odchodem většiny členů do NSDAP. (Fiala 1999: 55)

Samotným základem pro vznik FPÖ je Svaz nezávislých (VdU) vznikající v roce 1949. VdU reaguje na početný segment voličů, kteří v poválečném období odmítají jak SPÖ, tak ÖVP. (Hloušek 2008: 178) Složení strany je ovlivněno zákonem o amnestii z roku 1949, který vrací aktivní i pasivní volební právo bývalým členům NSDAP. (Schuster 1996: 322) Na základě volebních neúspěchů se v roce 1955 z VdU odděluje nacionalistické křídlo, které zakládá FPÖ. (Hloušek 2008: 178) Čelním představitelem nové strany je Anton Reinhaler, který byl ministrem zemědělství ve vládě rakouského místodržitele Arthura Seyss-Inquarta. Po jeho smrti je do vedení strany v roce 1958 zvolen Friedrich Peter, který během války byl členem jednotek SS. Ve vedení strany však vystupoval až do roku 1978 a je tak nejdéle vládnoucím lídrem FPÖ. Vznik z VdU a první vůdci FPÖ jsou hlavními důvody, proč byla strana dlouhou dobu spojována s nacismem. (Schuster 1996: 322)

Do poloviny 60. let se strana nachází v politické izolaci bez koaličního potenciálu. Na základě *Salcburského prohlášení* z roku 1964 přijímá strana v roce 1968 *Bad-Ischlerský program*, kterým se přihlašuje k demokratickým principům Rakouska. (Luther 2003: 17) Po rozpadu velké koalice⁷ v roce 1966 stoupá koaliční potenciál Peterovy FPÖ, protože se v omezené míře rozhodne podporovat vládu Bruna Kreiského.⁸ (Hloušek 2008: 178) Alexandr Götz vedoucí strany v letech 1978–1979 se pokusil o koalici s ÖVP. Tento pokus byl však neúspěšný kvůli klesajícím preferencím lidovců. (Hloušek 2008: 179) Do vedení strany nastupuje Norbert Steger, který usiluje o transformaci strany v sociálně-liberální, za účelem zvýšení koaličního potenciálu. FPÖ přijímají roku 1985 *Salcburský program*, který mluví o Svobodomyšlných jako o aktivním prvku rakouské společnosti. Oslabuje tak nacionalistický akcent a klade důraz na sociálně tržní hospodářství. (Fiala 1999: 59) Díky této transformaci dosáhl úspěchu ve volbách 1983, kdy se strana poprvé dostala do vládní koalice.

Strana tímto krokem ztratila mnoho německo-národně orientovaných členů

⁷ Velká koalice je označením pro koalici dvou dominantních rakouských stran – SPÖ a ÖVP. Typické jsou pro rakouskou poválečnou politiku až do dnešní doby. (Hloušek 2008: 238)

⁸ Bruno Kreisky vládl od roku 1970 do 1983. Jeho socialistická vláda s podporou FPÖ je nazývána jako Zlatá éra rakouské politiky. Jedná se o nejdéle trvající jednosranickou vládu v Rakousku. (Hodgshon 2010)

a moc přebrali mladí liberálové. Svobodomyšlní se tak dokázali etablovat v politickém středu a plnit tak funkci podobnou FDP v Německu.⁹ Koaliční vláda se ale potýkala s neúspěchy ve formě krachu státních podniků či protestů proti stavbě vodní elektrárny Hainburg. Liberální křídlo strany vedené Norbertem Stegerem a Friedhelmem Frischenschlagerem ztrácelo vliv, což vedlo k nástupu Jörga Haidera do vedení strany v roce 1986. (Schuster 1996: 316)

1.4 Typologie vývoje podle Luthera

Pro výzkum FPÖ je důležité pracovat s faktem neustálého vývoje strany. Tento vývoj rozděluje Luther do pěti fází. První fází je *období izolace* probíhající od roku 1956 do poloviny 60. let. V tomto období byla programatika stručná, hlavní témata představoval antikomunismus, odpor vůči systému Proporz¹⁰ a německý nacionalismus, který pokládal Rakousko za součást německého kulturního národa. (Hloušek 2008: 179–180) Cílovou skupinou voličů byli pro stranu v tomto období bývalí sympatizanti nacistického režimu. (Fiala 1999: 55)

Vývoj pokračoval obdobím normalizace, které probíhalo do poloviny 70. let pod vedením Friedricha Petera. Strana nabírala nové členy, voliče z akademické oblasti, disponovala tak intelektuálně podloženou programatikou a stabilizovala volební výsledky nad 5 %. Peterova FPÖ se nakonec rozhodla podpořit sociální vládu Bruna Kreiského. (Fiala 1999: 55)

S tímto krokem nastalo období akceptace, které probíhalo do roku 1986, kdy se strana snažila sblížit s dvěma nejsilnějšími stranami. Alexandra Götze se pokusil o sblížení s lidovci, od roku 1980 pod vedením Norberta Stegera pak strana spolupracovala s SPÖ. Od roku 1983 je strana ve vládě Franze Vranitzkeho¹¹. Vzorem pro svobodné je německá FDP. Téma německého nacionalismu se stává méně důležitým. (Fiala 1999: 56)

⁹ V Německu byly dominantními stranami SPD a CDU/CSU. Nebyl zde však obvyklý prvek velkých koalic jako v Rakousku. Středová FDP tedy disponovala vysokým koaličním potenciálem a mimo období 1966-1969 bez ní nešla sestavit vláda. (Condradt, Langenbacher 2013: 155)

¹⁰ Proporz systém se vztahoval na banky, podniky, školy, společenské organizace, turistické spolky, a dotýkal se prakticky všech sfér veřejného života. Nebylo zde možné cokoliv prosadit bez respektu vůči rozdělení, které provedly hlavní strany SPÖ a ÖVP. (Schuster 1996: 317)

¹¹ FPÖ se účastnila celkem dvou vlád socialistických vlád. V letech 1983-1986 ve vládě Freda Sinowatze, poté 1986-1987 ve vládě Franze Vranitzkeho. V obou případech měli ve vládě tři ministři. Vládní koalice dosáhla strana i přes jeden z nejhorších volebních výsledků ve své historii v roce 1983. (Bundeskanzleramt Österreich 2015)

S nástupem Jörga Haidera v roce 1986 nastalo nejdůležitější období ve vývoji strany, *období populistického protestu*. To bylo charakteristické proměnou podoby strany, voličské základny a volebními úspěchy. (Fiala 1999: 56) V tomto období se FPÖ snažila zejména o akumulaci voličů na základě pozice protestní strany, od které se neočekává účast ve vládě, takže není svázána vládní odpovědností. (Luther 2003: 197) Situace se změnila 4. 2. 2000 vstupem do koalice s ÖVP a pro FPÖ znamenala počátek konfrontace s vládnutím. Očekával se personální, strategický i organizační přechod od populistického protestu. Toto období autor nazývá jako období *vládní odpovědnosti*. (Luther 2003: 199)

2. Vývoj programatiky strany

2.1 Třetí tábor - liberalismus

Vývoj strany se dá do značné míry odvodit od charakteristických znaků tzv. *třetího tábora*. Nejviditelnějším bodem je odcizení se od elitních stran a snaha zdůraznit pozici alternativy k systému. Pro rakouský systém je typická stranická příslušnost, která je nejvyšší v Evropě. V 90. letech deklarovalo až 22 % voličů stranickou příslušnost. Na tento fakt měl největší vliv charakter dvou největších stran – SPÖ a ÖVP. Stranická organizace těchto stran se zakládala na kolektivním členství prostřednictvím přidružených organizací. (Hloušek 2008: 168) Oproti nim FPÖ prezentovala moderní politiku volnějšího způsobu propojení s voliči, blíže vysvětlenou v podkapitole *Struktura a vnitrostranická politika*. V roce 1985 měla SPÖ 512 000 členů a ÖVP 670 000. Vzhledem ke zhruba osmi milionům rakouských obyvatel je tento počet ve srovnání s ostatními evropskými státy velice vysoký. Naopak FPÖ měla v tom samém roce pouze 43 000 členů. Tento rozdíl je pak ještě patrnější na příkladu podílu členů strany a voličů u voleb do Národní rady v roce 1995, kdy u ÖVP poměr činil 49%, u SPÖ 28%, zatímco u FPÖ pouhá 4 %. (Fiala 1999: 57-58) Pokud vezmeme v úvahu Rokkanovu teorii štěpných linií, dominantní v rakouském systému je linie *vlastníci – pracující*, do které spadají SPÖ i ÖVP. FPÖ je vybudovaná na linii *centrum – periferie*, kde plnila roli obhájce zájmů politické periferie. (Hloušek 2008: 239)

Svobodomyšlná strana se od dominantních stran v Rakousku liší od samotných základů a je tak umístěna na pozici protestní strany. Tuto protestní funkci strany ještě více umocnil příchod Haidera do vedení. Velkou část Haiderova programu tvořil odpor vůči systému, a to zejména proti systému Proporz. V tuto chvíli nastává první oblast diskuze, na které se odborníci nemohou shodnout, a tou je anti-systémová role strany. „Podle Sartoriho je antisystémová strana taková, která stojí v opozici vůči režimu.“ (Hloušek 2008: 220) Betz píše o této Haiderově strategii jako o snaze vyvolat konflikt mezi občany a politickými institucemi, což je prvek charakteristický pro extremistické strany. (Betz 1994: 114) Nelze popřít, že v řadě politických i společenských témat zaujímal FPÖ opačné názory než elity, avšak jak upozorňují Hloušek i Fiala, je nutné vnímat kontext rakouské konsociační demokracie. Haider nezaujímal postoj proti

demokracii jako systému, ale proti nedemokratickým prvkům v systému, jako např. Proporz systém, který evokuje znaky klientelismu. (Hloušek 2008: 220) Fiala tvrdí, že tento postoj nelze vnímat jako antisystémový, jelikož se jedná o hájení liberálních tradic FPÖ. (Fiala 1999: 65) Fungování velkých koalic, které si mezi sebou rozdělují veškerou státní moc, je v rozporu s ideou demokracie, a zároveň v rozporu s liberálním myšlením. Tudíž i když chování strany odpovídá charakteru radikální pravice, s ohledem na kontext politického systému lze tvrdit, že se jedná o spíše liberální přístup, hájící principy demokracie.

Po nástupu Heinze-Christiana Stracheho si strana drží svou pozici vůči nedemokratickým principům v Rakousku na prvním místě. V programu z roku 2005 má FPÖ tuto tematiku zavedenou již v prvním článku. (FPÖ 2005) Naopak v roce 2008 již toto téma ustupuje přistěhovalcům, a stává se méně důležitým. (FPÖ 2008) V aktuálním programu strany z roku 2013 již nelze v programu sledovat přímou kritiku elit či systému. FPÖ se zde označuje za stranu sociální, meritokratickou a patriotickou, která se snaží o prosazení státu blahobytu v Rakousku. (FPÖ 2013b)

Prvky vymezování se vůči elitám lze pak sledovat v omezené míře, například v úvodním slovu Stracheho v příručce pro politiky FPÖ: „*Na rozdíl od ostatních stran neklademe pouze otázky, ale nabízíme i odpovědi.*“ (FPÖ 2013a: 17) Nejde již ale o ostré vymezování, přesto lze stále pozorovat určitou snahu o odlišení.

Svobodomyšlná strana nikdy nevystupovala proti demokratickým základům rakouského systému, ale proti nedemokratickým klientelistickým prvkům tohoto systému. Nedá se tedy říct, že se jedná o antisystémovou stranu, protože nesplňuje všechny její charakteristické prvky. Vymezování se vůči těmto prvkům tedy vychází z liberální tradice FPÖ a nejsilněji rezonovalo v rétorice strany v období Jörga Haidera. Od nástupu Stracheho ustupuje spíše politice přistěhovalcům, a nepatří již mezi hlavní témata. Liberální tradici u Stracheho střídá sociální politika a welfare state.

2.2 Populismus

Období populistického protestu, které nastalo s nástupem Haidera, se zakládá na pozici FPÖ v systému jako protestní strany. Rétorika upozorňující na nedostatky tvořila hlavní pilíř mobilizace voličů v 90. letech. Hlavním cílem Haidera, jak uvedl v rozhovoru s Lutherem, bylo *attackieren statt arrangieren*. Toto heslo lze vyložit jako útok na hlasy voličů, místo uspořádání stranické ideologie a voličské základny. (Luther 2003: 197)

Haiderova strategie sestávala ze dvou hlavních proudů. Tím prvním byla mobilizace a upevnění tradiční členské a voličské základny. V tomto ohledu byl kladen důraz na liberalismus a nacionální aspekty programu. Druhým proudem byla snaha získat nové voliče pomocí zvýrazňování své pozice mimo elity a zdůrazňování role třetího tábora. (Fiala 1999: 57) Tuto možnost Haider získal díky poměrně malé stranické organizaci, což mu umožňovalo větší flexibilitu v oblasti mobilizace voličů. (Luther 2003: 197)

K získání nových voličů zvolil Haider strategii populistických hesel. Jedním z nich bylo tvrzení o čestnosti a upřímnosti, kterou FPÖ vnese do politiky. Navzdory uchýlení se k populismu byl pro Haidera liberalismus jako jeden z ideologických základů strany důležitým tématem. Příkladem je jeho požadavek na vzdělání lidí s důrazem na schopnost se sami o sebe postarat místo očekávání to od systému. (Betz 1994: 114) Na jednu stranu lze v tomto požadavku spatřit liberální kořeny, na druhou stranu ovšem odkazuje na problematiku imigrace spojenou s představou imigrantů, jako občanů zneužívajících sociální dávky. Vzhledem k teorii radikálně pravicových stran, která spojuje úspěchy těchto stran s xenofobií, je přistěhovalecká politika FPÖ jedním z důvodů zařazení mezi tyto strany. (Betz 1994: 105) Na tomto místě je ale potřeba upozornit na nacionalistické motivy strany k těmto postojům, o kterých pojednává podkapitola Imigrace.

FPÖ měla možnost změnit svoji populistickou rétoriku po vstupu do vládní koalice s ÖVP v roce 2000. Účast ve vládní koalici však byla pro FPÖ neúspěšná a vedla k následné vnitrostranické krizi. O jejích příčinách a událostech vedoucích k rozpadu strany pojednává čtvrtá kapitola. Straně však tato situace zamezila další podíl na vládě a odsunula ji zpátky na politickou periferii, tedy do situace před volbami v roce

1999. K mobilizaci nových voličů tedy Strache využívá také prvků populisticky vedených kampaní, které byly řízeny profesionálními agenturami. Oproti roku 1999 se však změnila cílová skupina voličů. Strache se nesnaží oslovit voliče *třetího tábora*, ale soustředí se v kampani na získání hlasů mladých voličů. (Turner-Graham 2008: 182-186) Hlavním tématem Stracheho populistické politiky je důraz na přistěhovalectví a kritický postoj k Evropské unii. (FPÖ 2008)

Z hlediska Lutherovy typologie vykazuje současný populistický projev FPÖ shodu s obdobím populistického protestu z 90. let. Haider mimo populistická hesla kladl důraz i na liberální témata vyplývající z ideologických základů strany. Současná politika FPÖ se od ideologických témat spíše distancuje a soustředí se na témata, která nejvíce zajímají společnost. Těmi jsou imigrace a vztah k EU. V této oblasti je rétorika Stracheho velmi agresivní. Na základě odklonu od ideologie a ostrého postoje vůči imigrantům lze sledovat tendence strany k radikalizaci.

2.3 Třetí tábor - nacionalismus

Samotným problémem tematiky nacionalismu je jeho historie v Rakousku, jak je již zmíněno v kapitole Nacionalismus. Jeho složitý vývoj v multietnickém Rakousku-Uhersku vyústil ve snadnější budování německé identity třetím táborem. Po válce byly v Rakousku pokusy o vytvoření rakouské identity založené na patriotismu, stále byla ale velká část občanů ztotožňujících se s identitou německou. (Betz 1994: 195) S tím souvisí komplikovaný vztah Rakušanů k nacistické historii, což se vyznačuje např. vrácením volebního práva bývalým členům NSDAP, či zvolením Kurta Waldheima¹³ prezidentem. Na tyto faktory, důležité k pochopení rakouské identity, upozorňuje zejména Anton Pelinka¹⁴. (Fiala 1999: 60)

Největším problémem v souvislosti s nacionalismem byly ale některé neopatrné výroky Haidera a jiných členů strany. Oficiálním stanoviskem strany je respektování Rakouska jako součásti většího německého národa. V rétorice Haidera se však objevují tvrzení, která odkazují na Třetí říši a nacistickou ideologii. Jedním z takových výroků

¹³ Kurt Waldheim byl čtvrtým generálním tajemníkem OSN. Tento politik českého původu byl následně zvolen v roce 1986 prezidentem Rakouska. Jeho minulost spojená s nacismem však rozproudila mezinárodní debatu na téma vyrovnání se Rakouska s válečnou minulostí. Kvůli této aféře se pak Waldheim rozhodl nekandidovat do druhého volebního období. Tato aféra také zamezila účasti FPÖ ve vládě, vzhledem k tlaku, který mezinárodní společenství na Rakousko činilo kvůli prezidentovi. (Luther 2007)

¹⁴ Blíže k postoji Rakouska k historii – Pelinka, Anton. 2001. „Sonderfall FPÖ – Sonderfall Österreich“ *Österreichische Zeitschrift für Politikwissenschaft* Bd. 31(3) Pp: 61–67.

je Haiderovo označení „*rakouského nacionalismu jako ideologického omylu*“ či konstatování, že „*oproti Rakousku měla Třetí říše alespoň správně nastavenou politiku zaměstnanosti*“. (Betz 1994: 114–125) Mimo Haidera mezi výrazné případy užívání nacistické terminologie patří i užívání hanlivého výrazu „*Umvolkung*“¹⁵ Andreasem Mölzerem, což byl jeden z důvodů pro odtrhnutí Liberálního fóra v roce 1992. (Hloušek 2008: 225)

Podle Muddeho je toto jeden z důkazů o příklonění FPÖ k radikální pravici. (Mudde 2000: 9) Fiala píše o těchto výrociích jako o nástroji k oslovení voličů třetího tábora, které se nesnaží o obnovení nacistického režimu. Nikdy se navíc nejednalo o oficiální stanovisko FPÖ, ale pouze o Haiderovu rétoriku. (Fiala 1999: 60–61) Vzhledem k původu *třetího tábora* a snaze Haidera tyto voliče oslovit, jeví se toto vysvětlení jako racionálnější. Tento fakt navíc podporuje absence nacistických myšlenky v programu strany a její zavázání se k demokratickým principům Rakouska. Můžeme tedy vyloučit označení strany v té době jako neonacistické.

Po nástupu Stracheho se strana přihlásila k uznání rakouské kultury i identity jako součástí německé. (FPÖ 2013b) V tomto ohledu se ideologie strany nemění a strana stále dbá na své nacionalistické kořeny. Stále se však lze setkat s názory o neonacistické FPÖ. Ty se odvozují ne od výroků Stracheho, nýbrž od jeho minulosti. Je několik důkazů o jeho dřívějším členství ve Viking Youth¹⁶. Vzhledem k absenci odkazů k nacistické minulosti ve Stracheho rétorice lze pochybovat o relevanci tohoto argumentu. (Turner-Graham 2008: 192–193) Důležitým faktem je bod programu z roku 2013, kde je psáno: „*Benešovy dekrety a nařízení AVNOJ, porušující lidská práva, nemohou být přijaty v humanistické Evropě a měly by být zrušeny*“. (FPÖ 2013b) V tomto bodě lze pozorovat radikálnější projev strany. Zatím nejvýznamnějším prvkem nacionalistické politiky je užití termínu „*Umvolkung*“ salcburským kandidátem Karlem Schnelllem. Tento termín se v rétorice strany objevil poprvé od roku 1992, kdy napomohl k oddělení Liberálního fóra od FPÖ. Vyvolal ostré reakce napříč politickým spektrem. (Der Standard) Strana distancovala od užití termínu, ne však od jeho obsahu. (Tiroler Tageszeitung)

¹⁵ Termín *Umvolkung* by se dal nejlépe přeložit jako odnárodňování. Jedná se o hanlivý termín, který předpokládá vystěhování jednoho národa na úkor jiného. Tento termín je spojený s nacistickou historií. (Hloušek 2008: 222)

¹⁶ Jako Viking Youth se označuje neonacistická skupina v Německu.

Ve snaze oslovit co nejvíce voličů je ustupuje nacionalismus ve prospěch jiných témat, a to i přesto, že je to jeden ze základních prvků ideologie Svobodomyšlných. Největším rozdílem je pak téma nacismu, kdy Stracheho rétorika neobsahuje žádnou snahu o získání voličů tohoto segmentu, na rozdíl od Haidera. Dalo by se říci, že o to se snaží spíše BZÖ¹⁷, která sama deklaruje svoji radikálnější pozici v systému. Strache se oproti tomu snaží zaujmout xenofobní tematikou, sociální politikou a zejména oslovením mladším voličů.

2.4 Imigrace

Za základní charakteristické znaky radikálních stran se považují xenofobie a rasismus. Svobodomyšlní jsou od svého vzniku obecně známí pro svoji anti-imigrantskou politiku, eskalující zejména v Haiderově období. „Z hlediska nacionalistické ideologie definuje FPÖ pohled na národ jako na přirozenou komunitu sdílející stejný jazyk, kulturu a etnikum.“ (Betz 1994:123) Anti-imigrantská rétorika strany se však netýká všech cizinců v zemi, protože „v Salcburském programu strana uvádí požadavek na ochranu menšin či národních skupin (historicky usídlených), jejichž rozvoj, kulturní identita a požadavky jsou slučitelné s ochranou rakouské vlasti, dokonce její nezbytnou podmínkou. Mezitím další přistěhovalecké menšiny již není rakouská společnost schopna integrovat.“ (Fiala 1999: 62) Vzhledem k definici xenofobie jako nedůvěře a odporu proti všemu cizímu, nemůžeme tento fakt v souvislosti s FPÖ potvrdit. Betz v tomto případě vyzdvihuje výrok Mölzera, který tvrdí, že přistěhovalectví vede spíše k sociálnímu utrpení a ekonomickým ztrátám, než ke kulturnímu obohacení. Na druhou stranu však uvádí fakt, na kterém se shodují i Fiala s Hlouškem, že se nejedná o využití xenofobie k politickému boji, nýbrž o potřebě ochrany rakouského domova. (Betz 1994: 125) Ačkoliv toto heslo zní jako populistický výrok, je nutno sledovat vývoj imigrace v Rakousku.

Z osmi a půl milionu rakouských obyvatel tvoří oficiální imigranti až 750 000, i s neoficiálními toto číslo dosahuje cca 1 250 000. Zhruba každý osmý obyvatel Rakouska je tedy jiné národnosti než rakouské. (Fiala 1999: 63) Roční přírůstek imigrantů od roku 2001 do roku 2010 se pohybuje od 25 000 do 55 000.¹⁸ (FPÖ 2013a:

¹⁷ Aliance pro budoucnost Rakouska (BZÖ) vzniká odchodem Haidera a jeho sympatizantů z FPÖ v roce 2005. Strana se příliš neliší od FPÖ ideologicky, důvodem k rozpadu byly na prvním místě osobní spory ve straně. Ve stranickém systému se definuje radikálněji a byla typická pro svůj centristický charakter, kdy všechna rozhodnutí ve straně činil Haider. Od jeho smrti disponuje strana velmi malou volební podporou. (Hloušek 2008: 226-228)

¹⁸ Kompletní přehled přílivu imigrantů do Rakouska v *Handbuch freiheitlicher Politik* Pp. 31.

31) Tematika přistěhovalectví v Rakousku je tedy důležitá nejen pro voliče třetího tábora. Před volbami do Národní rady v roce 1999 problematika přistěhovalectví zajímala 65 % voličů FPÖ, zatímco 40 % voličů SPÖ a 43 % voličů ÖVP oceňovalo přístup svobodomyšlných k této politice. (Hloušek 2008: 222) Problematika imigrace zaujímá pozici napříč rakouským politickým spektrem, není tedy specifickým znakem radikální pravicové strany. Agresivní rétorika vůči přistěhovalcům v kampaních, které se věnují ve druhé kapitole, tak spíše souvisí s agresivní strategií volebních kampaní z období populistického protestu, než s rasismem.

Od roku 2008 tvoří přistěhovalecká politika prioritní část programu FPÖ. Jeden z prvních bodů v programu obsahuje požadavek na ochranu rakouské společnosti a kultury. Stejně jako v případě požadavku na ochranu rakouské vlasti se jedná o defenzivně laděnou politiku, alespoň co se týče programových ustanovení. „*Etnické skupiny Chorvatů, Slovinců, Maďarů, Čechů, Slováků a Romů jsou historické menšiny v naší zemi a tudíž součástí rakouského národa*“ uvádí se v programu. Stejně jako za Haiderova období se nejedná o rasistickou politiku, nýbrž vymezení zejména vůči turecké menšině. Tento vztah je odvozen od povinnosti chránit evropské křesťanské tradice, které se neslučují s muslimskou kulturou. (FPÖ 2013b) Důležitým prvkem je však bod o rakouském občanství, který zní: „*legální i ilegální imigranti, kteří mluví německým jazykem, plně si uvědomují rakouské hodnoty a zákony, a přizpůsobili se rakouské kultuře, by měli mít právo zůstat a získat občanství.*“ (Tamtéž) Nemůžeme tedy o politice FPÖ tvrdit, že je založená na xenofobii a rasismu. Stejně jako programové založení zůstala od dob Haidera podobná i agresivní rétorika v této oblasti, kterou Strache od Haidera přejal.

Postupně se z této politiky stalo jádro politiky Svobodných v Rakousku. Strache motivovaný úspěchy této politiky v 90. letech z ní učinil hlavní téma FPÖ. Ačkoliv se Haider i Strache projevovali vůči imigrantům velmi agresivně, je to pouze znak agresivní kampaně populistického období FPÖ. Podle programu lze říci, že minimálně oproti pravicově extremistickým stranám, je přistěhovalecká politika Svobodných velice umírněná.

3. Volební strategie

Tato kapitola se zabývá analýzou vývoje volebních úspěchů FPÖ ve volbách do Národní rady. Kritérii pro analýzu jsou volební témata strany, cílová skupina voličů, jejich motivace pro volbu FPÖ a následné objasnění faktorů vedoucích k volebním úspěchům. V první části kapitoly se věnuji straně pod vedením Haidera, který se účastnil voleb jako lídr v letech 1986, 1990, 1994, 1995 a 1999. Do tohoto období řadím i volby z roku 2002. Heinz-Christian Strache vedl stranu do voleb v roce 2006 a 2008 a o tomto období pojednává druhá podkapitola. V posledním oddílu sleduji faktory vedoucí k volebnímu úspěchu v roce 2013. V souvislosti s volební strategií budeme zkoumat dva nové faktory spojující se s vývojem strany.

3.1 Volby 1986 – 2002

Strana se po roce 1983, ve kterém ztratila mnoho hlasů protestních voličů na základě účasti ve vládě, účastní poprvé voleb s Jörgem Haiderem v čele. Tyto volby představovaly pro stranu značný úspěch, když dosáhla výsledku 9,7 % hlasů. Podle průzkumů z roku 1985 strana v tomto roce měla u voličů podporu zhruba 2 %. (Fiala 1999: 59) Hlavní téma kampaně představoval důraz na rodinu, křesťanskou tradici a zabezpečení Rakouska ve formě vstupu do NATO. Tyto témata oslovovaly především elektorát ÖVP. Tento fakt se promítnul do struktury voličské základny FPÖ. Ta byla nad reprezentována vzdělanějším sektorem lidí, který tvořily živnostníci a tzv. *white collars*¹⁹. (Betz 1994: 153)

Výrazný nárůst hlasů však nastal v roce 1990, kdy strana získala 16,6 % hlasů. Tato kampaň byla vedena již čistě populisticky na základě populárních témat ve společnosti. Tři ze čtyř Rakušanů si mysleli, že stranám jde jen o hlasy a 55 % se domnívalo, že politici neodvádějí dobrou práci. Tyto faktory vedly k agresivní útočné kampani Haidera proti zavedenému systému a stranám. (Betz 1994: 51) Jedním z faktorů vzrůstajícího úspěchu je i generační obměna, která proběhla v řadách FPÖ. Část příslušníků spojovaných s nacismem stranu opustila a nahradili je noví členové. K mobilizaci německy nacionálně orientovanými voličů užíval Haider některé sporné

¹⁹ White Collar – nemanuální pracovníci, typicky úředníci.

výroky, diskutované v první kapitole. (Hloušek 2008: 221) Elektorát z roku 1990 můžeme podle Betze rozdělit do tří kategorií. První byla vzrůstající nová střední třída, kam spadal mladý sektor *white collars* s vyšším vzděláním. Druhou byla dynamická střední třída, kterou tvořili mladí živnostníci a zbytek *white collars*. Třetí kategorií byla pak populistická skupina protestních voličů, zahrnující *blue collars*.²⁰ (Betz 1994: 153) Haiderovi se tedy dařila strategie oslovování voličů napříč ekonomickými třídami.

Haider se v těchto volbách snažil oslovit všechny voliče napříč ekonomickými třídami, což se mu podařilo. Popularizace volební strategie ale vedla k pravcovější rétorice FPÖ oproti volbám v roce 1986. Tento trend pokračoval i ve volbách na zemské úrovni, konkrétně ve Vídni.

Volby do vídeňského zastupitelstva v roce 1991 ovlivnily vývoj volebního marketingu FPÖ v 90. letech. V těchto volbách se FPÖ soustředila na voliče třetího kategorie podle Betze, tedy dělníky. V kampani byl poprvé silně využit prvek vlastenectví vůči přistěhovalcům, který nesl heslo „*Wien darf nicht Chicago werden!*“.²⁰ (Betz 1994: 160) Úspěchem pro FPÖ byl zisk 40 % voličů SPÖ. Mezi voliči Svobodomyšlných byli podreprezentováni vysokoškolsky vzdělaní lidé a převažovali voliči z dělnického sektoru. Vůbec poprvé FPÖ uspěla u žen, kde získala 22 % z 25 % voliček dělnického sektoru. Tyto volby odstartovaly proces proletarizace FPÖ. (Betz 1994: 145–160)

Ve volbách 1994 a 1995 nadále stoupaly volební zisky strany. FPÖ v rámci procesu proletarizace soustředila program na důležité téma přistěhovalců a vymezování se vůči elitám. Dělnický sektor se stával postupně dominantní cílovou skupinou voličů FPÖ. Na základě výzkumu Daniela Oesche lze určit důvody tohoto úspěchu. Pro rakouský dělnický sektor byl charakteristický zejména přístup k imigrantům jako vetřelcům v systému. Hlavním aspektem tohoto vztahu byl aspekt ohrožení rakouských kulturních hodnot vlivem imigrace. Druhým aspektem bylo vnímání imigrace dělnickým sektorem jako jednoho z faktorů pro snižování platů. Na základě pochopení těchto tendencí ve společnosti byla ve volební strategii prioritou témata přistěhovalců a sociální politiky. (Oesch 2008: 358–366)

Ve volbách 1999 byla tedy hlavním tématem sociální politika. Haider se snažil mimo dělnický sektor oslovit i ženy, které byly ve voličském segmentu Svobodomyšlných značně podreprezentovány, politikou Kinderscheck.²¹ Mezi témata

²⁰ Manuálně pracující třída.

²¹ Jednalo se novou formu finanční podpory v mateřství. (Reisegger 2000)

patřila i radikální daňová reforma. Ta měla za cíl zavést rovnou daň 23%, což by ale v důsledku znamenalo omezení finančních prostředků státu. Část voličstva tedy na základě této problematiky považovala Svobodomyšlné za nerelevantní stranu v ekonomické oblasti. (Hloušek 2008: 222)

Kurt R. Luther se věnuje analýze voličského struktury strany v roce 1999 s ohledem na vývoj od roku 1986.²² Největší nárůst strana zaznamenala právě u pracujícího sektoru, jejichž podíl již tvoří téměř polovinu dělníků. (Luther 2003: 195) Někteří sociální vědci (Fritz, Plasser) začali na základě těchto faktů označovat FPÖ jako dělnickou stranu. (Fiala 1999: 58) Nejmenší nárůst podpory byl naopak u *white collars* a zemědělců. Toto můžeme pozorovat jako důsledek proletarizace FPÖ a soustředění se strany na voliče SPÖ, po vyčerpání lidoveckých témat. Výrazná podpora u mladých občanů, která dosahovala 35 %, vychází z Haiderovy rétoriky. Haider se snažil vystupovat s mladistvou image, zejména kolem sebe shromažďoval mladé vedení, aby dokázal zaujmout i mladé voliče, což se mu podařilo. Došlo však k úbytku voličů v kategorii do 29-ti let a naopak nárůstu voličů v rozmezí 30 – 44 let. Zde se Luther domnívá, že by se mohlo jednat o *efekt kohorty*²³. (Luther 2003: 194-197)

Se vstupem strany do vládní koalice přišla výzva vládní odpovědnosti. FPÖ již nemohla využívat výhod protestní strany bez vládní odpovědnosti a musela čelit třem novým výzvám. Na prvním místě musela omezit prvek negativní kampaně, který byl typický po celé období populistického protestu. Zároveň musela vést kampaň s ohledem na koaličního partnera ÖVP, což znemožňovalo užívání agresivní rétoriky. V poslední řadě si musela určit prioritní cílovou skupinu voličů. Zde panoval rozkol ve straně, zda se soustředit sociální témata, tedy dělnickou třídu, či ekonomická témata, tedy *white collars* a živnostníky. (Luther 2003: 199-201) Vnitrostranické spory a neschopnost přizpůsobit se novému stylu vedení kampaní pak vedlo k propadu o 16,9 % hlasů oproti volbám v roce 1999.

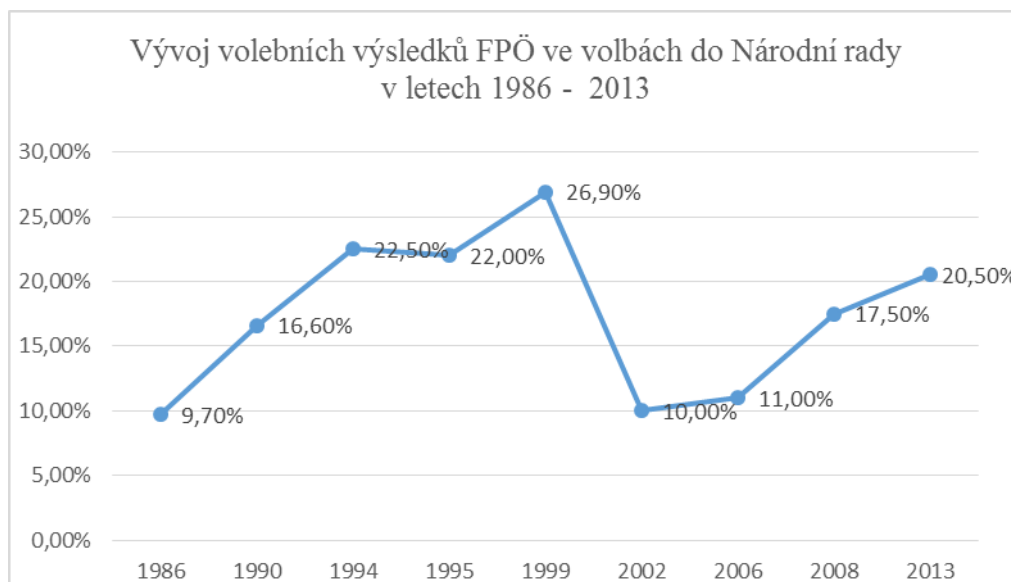
Ve volbách v roce 2002 došlo k výraznému poklesu volební podpory FPÖ. To bylo příčinou účasti FPÖ ve vládě, strana tedy ztratila množství protestních voličů. S vládní odpovědností dolehla na FPÖ vnitrostranická krize a období hledání nové identity strany. V letech 2000–2005 se ve vedení strany vystřídalo pět různých lídrů. Do voleb v roce 2002 vedl stranu Herbert Haupt. Jako příklad názorové neucelenosti FPÖ

²² Kompletní přehled viz Luther 195-196.

²³ *Efekt kohorty mluví o skupině lidí spojených stejnou životní zkušeností, či spojených časově. Organizace kohorty se často odvozují od data vstupu do organizace.*“ (Babson 2015)

v tomto období lze uvést programatickou odchylku na základě kvantitativní obsahové analýzy stranická programatiky od roku 1949. Strana se v těchto volbách na pravolevé škále odchýlila o 43,1 bodů²⁴. (Manifesto Project Database 2008) Žádný z lídrů strany v tomto období nedokázal sjednotit ani stranu, ani její voliče a ani její programatiku. Prvním ve vedení strany, komu se to podařilo, byl až Strache zvolený do vedení v roce 2005. Na základě těchto faktů jsou dalšími relevantními volbami pro výzkum až volby 2006, od kterých můžeme sledovat vzrůstající tendenci podpory FPÖ ve volbách do Národní rady, viz Graf 1.

Graf 1.: Vývoj volebních výsledků FPÖ ve volbách do Národní rady v letech 1986–2013

(zdroj: SORA)

3.2 Volby 2006 – 2008

První volby FPÖ bez Jörga Haidera, který oslovoval většinu voličů strany, se uskutečnily v roce 2006. Strache proto zaujal stejně populistický přístup k volebnímu marketingu, jako jeho předchůdce. Hlavním tématem voleb v roce 2006 byla imigrace, na druhém místě pak odpor vůči EU a vstupu Turecka do EU. Na Haidera navazoval v otázkách debyrokratizace politiky a kritiky systému, ve výsledku toto téma voliče příliš neoslovilo. (Hloušek 2008: 224) Problematika imigrantů však byla stěžejní pro

²⁴ Výzkum hodnotí programatiku strany v kontextu pravolevé škály. Maxima výzkumu jsou -100 jako extrémně levicová strana až +100 jako extrémní pravice. Zatímco programatika strany v roce 1999 dosahuje výsledku 25 bodů, v roce 2002 je na škále hodnocena jako -18,1. Lze pozorovat výraznou změnu rétoriky strany související s hledáním její identity. (Manifesto Project Database 2008)

60 % voličů FPÖ, vstup Turecka do EU pak zajímal 24 % voličů. Mezi hlavními tématy nejvíce ovlivňující voliče se neobjevil ani protest vůči elitám, ani kritika systému. (Ogris et al. 2006)

S ohledem na řízení strany zde můžeme pozorovat, že se strana dokázala poměrně dobře vypořádat s odchodem dlouholetého vůdce. Zatímco u voličů BZÖ byla přítomnost Haidera ve vedení strany jedním z hlavních důvodů pro volbu strany, u voličů Svobodomyšlných bylo toto téma takřka bezvýznamné a stranu kvůli Strachemu volilo pouze 11 % voličů. (Tamtéž) Přesto během kampaní volil velmi podobnou rétoriku: „*Wien darf nicht Istanbul werden*“, užitý poprvé v roce 2005. Následně byl využit v kampani, velmi pak připomíná Haiderovo Chicago. (Der Standard 2005)

Hned v roce 2006 se však FPÖ zdařila mobilizace a rozšíření voličské základny. Oproti volbám v roce 2002 získala totiž 51 % nových voličů. Populární se stala zejména u skupiny voličů do 29-ti let, kde získala 12 % veškerých voličů. Překvapením může být výsledek 15 % celkových voličů mužského pohlaví starších 60-ti let. (Ogris et al. 2006) Tento jev můžeme vysvětlit jednak buď generací německého nacionálního tábora, nebo důrazem Svobodných na sociální politiku, jako nemocnice, důchody a jiné. (SORA 2006)

Rok 2008 byl přelomový v zisku BZÖ a FPÖ dohromady. Aliance pro budoucnost Rakouska získala 10,7 % hlasů a FPÖ 17,5 %. Podle mnoha autorů se jednalo o jedno z největších vítězství radikálních pravicových stran v Evropě, na druhou stranu rekordní zisk BZÖ oslabil již tak silnou FPÖ. (Luther 2009: 4–7) Mimo protestní postavení strany byla důležitá sociální tematika a stát blahobytu. Díky krátké pauze mezi volbami se ukázalo, že mezi lety 2006 a 2008 měla FPÖ nejstabilnější elektorát v Rakousku, a to se 79 % voličů hlasujících pro FPÖ v obou volbách. (SORA 2008)

Strache vyhrál volby zejména díky dvěma kategoriím voličů. Tou první byli *blue collars*, kde získala FPÖ 28 % z celkového počtu voličů. Nejsilnější úspěch pak zaznamenal Strache u voličů do 30-ti let, kde FPÖ získala taktéž 28 % ze všech voličů, a tudíž nejvíce mladých voličů v Rakousku. Tyto volby byly poznamenány zejména neúspěšnou vládou Alfreda Gusenbauera²⁵. Vláda neplnila volební sliby a neustála několik dramatických jednání, až nakonec premiér ztratil důvěru i vlastní strany.

²⁵ Vláda Alfreda Gusenbauera se potýkala s obecnou nespokojeností veřejnosti a trvala pouze v období let 2007 – 2008. Na základě neúspěšné vlády ztratily především SPÖ ve volbách mnoho voličů na úkor protestní FPÖ. (SORA 2008)

Nespokojenost s bývalou vládou a návrat FPÖ do pozice protestní strany v systému vrátila mezi hlavní témata strany vymezování se vůči elitám. (Bischof, Plasser 2008: 333-334) Na prvním místě výzkumu motivace voličů se nacházel argument *svěžího větru* do politiky následovaný protestem proti vládě. Oba důvody byly zásadní pro více jak 60 % voličů FPÖ. Nejdůležitější témata pak byla znovu přistěhovalectví a životní jistoty. Lze pozorovat lehkou nedůvěru vůči Strachemu. Ve srovnání s ostatními lídry stran, tedy Wernerem Faymanem za SPÖ, Wilhelmem Mortererem za ÖVP, Alexandra Van der Bellenem za Die Grüne a Jörgem Haiderem za BZÖ dopadl v hodnocení vystupování v médiích hůře pouze Van der Bellen a v případě možnosti přímé volby kancléře by Strache dopadl vůbec nejhůře ze všech. (SORA 2008)

Od dob Haiderovy éry se FPÖ povedlo ideologicky se zakořenit ve stranickém systému. Díky agresivnímu vedení populistických kampaní dokázali Svobodomyšlní najít svou cílovou skupinu voličů, mladé lidi a dělníky. Dokazuje též, že FPÖ nebyla závislá na svém vůdci, nýbrž i přes nedominantní pozici Stracheho u voličů získává stabilní volební základnu.

3.3 Volby 2013

Ve volbách 2013 dosáhla FPÖ nejlepšího volebního výsledku od roku 1999. Strache se tak stal po Haiderovy druhým lídrem, který se stranou dokázal získat více jak 20 % voličů. Samotné volby ale nebyly ničím výjimečné. Každý druhý Rakušan deklaroval, že se od posledních voleb ve společnosti nic nezměnilo. Negativně vnímalo vývoj Rakouska po volbách 30 % občanů v průzkumu veřejného mínění, pozitivně pak 21 %. (Zandonella, Perlot 2013) Díky popularitě vlády nezbývalo mnoho prostoru pro protest. Hlavní témata ve volbách tvořila ekonomika, vzdělání, imigrace, daně a politika zaměstnanosti. FPÖ však dosáhla tak výrazného úspěchu díky tragické smrti Haidera, kdy preference BZÖ spadly na 3,5 % hlasů. Pokud se podíváme na věrnost voličů, 33 % voličů BZÖ z roku 2008 zvolilo v těchto volbách FPÖ, která samotná měla 69 % věrných voličů. Pokud zde budeme uvažovat o těchto dvou stranách jako o pravém bloku, jako např. Luther, můžeme pozorovat vysokou věrnost těchto voličů v porovnání s ostatními stranami. (Tamtéž)

Největší podíl voličů měla FPÖ v dělnickém sektoru, kde poprvé od voleb 1999

překonala SPÖ a získala majoritní podíl v této skupině. Toho FPÖ dosáhla díky prioritě přistěhovalecké politiky v kampaních i Stracheho programu. Jak jsem již dříve v práci prokázal, toto téma bylo prioritou pro tento sektor voličů. Dominance FPÖ u dělníků tedy prokazuje úspěšnou proletarizaci strany. Druhou cílovou skupinou pro FPÖ byli mladí lidé. Voliči do 29-ti let nejčastěji volili svobodomyšlné, ale úspěch lze pozorovat i u voličů ve věku 30 – 59 let, kde 24 % těchto voličů volilo FPÖ. (SORA 2013a) Při pohledu na názory voličů FPÖ můžeme sledovat protestní potenciál strany. Podle 75 % voličů FPÖ jde politickým stranám pouze o hlasy, ne o plnění programu. S tvrzením, že demokracie je nejlepším státním zřízením, souhlasilo 87 % voličů, z toho pouze 72 % o tom bylo jasně přesvědčených. V porovnání s třemi dalšími největšími stranami v Rakousku je to ale podprůměrná podpora, což je odkazem k dělnickému sektoru voličů, vyznačujícím se nedůvěrou v systém.

Změnu lze pozorovat zejména u diskutovaných témat. Základním pilířem byla imigrace, následovaná důchody, pracovními pozicemi, daněmi a problematikou životních nákladů. Až poté se následovala dřívější stěžejní témata, jako boj proti korupci, hospodářství a kriminalita. (SORA 2013b) Největší změnu lze ale spatřit u Stracheho. Zatímco u voleb v roce 2008 se potýkal s nedůvěrou voličů vlastní strany, v roce 2013 byla vedoucí úloha Stracheho spolu s programem hlavním motivem voličů pro volbu strany. Celá kampaň FPÖ byla velmi úzce spojena s osobou Stracheho, což lze sledovat na hlavním mottu kampaně „*Politik der Nächstenliebe*“²⁶. (FPÖ 2013) Stracheho vystupování bylo spojeno s přehnanými populistickými hesly, jako např. „*Nejsem rasista, protože jím kebab.*“ (Elgot 2014) Přesto však dokázal voliče svoji politikou oslovit.

Na základě volební strategie pozorujeme shodu rétoriky Haidera a Stracheho. Hlavním cílem strany je maximalizace volebního zisku. Toto období lze tedy definovat jako návrat do období populistického protestu strany. V kampaních se na prvním místě až monotematicky objevuje problematika imigrace, se kterou nicméně strana slaví úspěch. Cílovou skupinou FPÖ se stali mladí lidé a dělnická třída, v obou sektorech je strana v Rakousku dominantní. Největším vývojem pak prošel Strache, který se přes počáteční nedůvěru voličů stal dominantní postavou strany, se kterou se více jak polovina voličů dokáže identifikovat. To se odrazilo ve volbách 2013, ve kterých byla vedoucí úloha Stracheho ve straně hlavním motivem pro volbu strany

²⁶ Toto heslo by se dalo přeložit jako Politik milující bližního svého. Podle Stracheho slov neodkazuje k teologii, ale pojmem „*bližní*“ myslí Rakousko. (FPÖ 2013)

Vzhledem k velkému množství nových voličů strany nelze přímo potvrdit efekt kohorty, o kterém uvažoval Luther. Strana má přesto narůstající stabilní elektorát. Za úspěchem ve volbách 2013 stálo úmrtí Haidera a přechod voličů BZÖ zpátky k FPÖ.

4. Domáci a zahraniční politika

4.1 Struktura strany a vnitrostranická politika

Stranická struktura FPÖ se významně liší od struktury ÖVP a SPÖ. U největších rakouských stran je struktura založená na tzv. kolektivním členství prostřednictvím přidružených organizací. (Hloušek 2008: 168) FPÖ naproti tomu preferuje volnější způsob zapojení členů do strany, založený na rozdělení stranické struktury do tří skupin. Ty definuje Luther jako: *party on the ground, party in public office a central office*. (Luther 2003: 202-204) *Party on the Ground* je otevřena všem občanům, včetně členů konkurenčních politických stran. Po zaplacení členských poplatků budou informováni o aktuálních postojích FPÖ ke společenským a politickým tématům. Ve druhé skupině již mají členové možnost sami kontaktovat jakéhokoliv politika FPÖ, který má povinnost jim odpovědět. Hlavní skupinou je ovšem samotná *central office*, ve které často docházelo k interním sporům souvisejícím s vývojem dvou křídel uvnitř strany: nacionálního a liberálního. (Tamtéž: 209) Tyto spory se podařilo eliminovat Jörgu Haiderovi, který díky populárně vedené kampani získal straně úspěch a hlasy napříč volbami. Vyšší počet voličů zajistil straně peníze, které ve straně uklidnily ideologický souboj a vedly k rostoucímu počtu elektorátu. (Tamtéž: 211-213)

S rozšiřujícím elektorátem FPO se rozšířilo i působení Heidera, jehož projevem bylo autoritářské vedení strany. (Tamtéž: 214-215) Na základě tohoto trendu eskalovaly vnitrostranické spory zejména osobního rázu. Rozhodujícím důkazem o vlivu Heidera ve straně bylo vyloučení dlouholetého člena a čerstvě zvoleného europoslance Andree Mølzera ze strany²⁷. (Hloušek 2005) Po jednáních, kde mezi sebou bojovali zastánci a odpůrci Heidera, došlo 17.4. 2005 k odchodu Heidera a založení BZÖ s výraznými autoritářskými prvky. (Hloušek 2008: 226) Strache byl se ziskem více než 90 % hlasů zvolen novým předsedou strany. S jeho příchodem došlo k eliminaci rozkolů uvnitř strany, která přejala pozici populistického protestu a opět rostla její volební podpora. Nacionalistická témata díky vlivu Stracheho ve straně nerezonovala až do roku 2014.

²⁷ „Mölzer byl vyloučen na základě jeho kooperace s europoslanci za Národní frontu, Ligy severu či Vlámského bloku v EP. Druhý důvod byl ideologický, spočíval v Mølzerově důrazu na německý nacionalismus, kterého se Haider ovšem zřekl.“ (Hloušek 2005)

V roce 2014 se strana opět rozštěpila na dva tábory a to znovu kvůli Andreši Mølzerovi. Ačkoliv byl po odchodu Haidera opět přijat do strany a až do 30. 6. 2014 vykonával funkci europoslance, jeho výroky byly pro stranu již neúnosné. Vzhledem k jeho extremistickým výrokům k EU²⁸ a rasistickým urážkám populárního německého fotbalisty hrozila FPÖ ztráta hlasů v evropských volbách. (Kleknerová 2014) Strache by riskoval stranický konflikt s nacionálně orientovaným křídlem strany, kdyby se rozhodl Mølzera ze strany vyloučit. Hrozba ztráty hlasů se však projevila jako uklidňující faktor krize a Andreas Mølzer s uplynutím mandátu europoslance stranu opoustil. (Pink 2014b) Rozhodujícím faktorem pro vyhození Mølzera byla kritika německého fotbalisty, ne jeho výroky odkazující k nacistické ideologii. (Pink 2014a) V tomto ohledu lze pozorovat určitou povrchnost Stracheho vedení a důraz odideologizování stranických témat.

Termín odideologizování odvozují od oportunistické politiky typické pro Stracheho vedení. Programatika strany ustoupila současným trendům rakouské politiky. Tento fakt lze podložit analýzou volebních programů strany. Zatímco v Haiderově období se jasně projevoval příklon FPÖ k pravicovému sektoru, u Stracheho lze na základě období 2006–2008 pozorovat ukotvení ve středu pravolevé škály, bez náznaku budoucího vývoje. (Manifesto Project Database 2008) Tento fakt souvisí s monotematizací stranické politiky na problematiku imigrace. Lze tedy tvrdit, že odideologizování politiky FPÖ znamená opomíjení tradičních hodnot strany z důvodu maximalizace volebního zisku. Tato strategie odpovídá období populistického protestu, ve kterém se strana nachází.

V porovnání s Haiderem můžeme pozorovat mnohem méně centristické vedení u Stracheho. Konkrétně v případě krize europoslance Mølzera, kdy jej Haider vyhodil ze strany zejména na základě osobních sporů, ale Strache na základě ohrožení volebního výsledku. Klidné vedení strany bez vnitrostranických bojů lze přisuzovat jak vysokým volebním ziskům strany, tak pokusu Stracheho o její odideologizování.

²⁸ „*Oproti EU s jejími pravidly a nařízeními byla Třetí říše pravděpodobně neformální a liberální.*“ (Kleknerová 2014)

4.2 Veřejná politika a Volksbegehren

V době politického protestu se strana aktivně účastnila na politické scéně formou peticí, tzv. Volksbegehren (Republik Österreich Parlament). První výraznou peticí v tomto ohledu byla v roce 1987 *petice proti praktikám stranického klientelismu a patronáže*. O dva roky později následovala *petice za zrušení veřejnoprávního televizního monopolu*. V roce 1992 pak následuje nejznámější petice zvaná „*Österreich zuerst*“ proti imigraci do Rakouska. (Hloušek 2008: 220) Hlavními body této petice byl zákaz volebního práva v rakouských volbách pro imigranty nebo prodloužení lhůty na získání občanství.²⁹ Haider očekával, že petici podepíší všichni voliči strany. Místo očekávaných 700 000 ale petici podpořilo pouze 400 000 voličů a petice je tak vnímána jako jedna z největších porážek Haidera. Na budoucí volební úspěchy strany to však nemělo vliv. (Betz 1994: 126) Strache využil Volksbegehrenu poprvé v roce 2006, kdy se snažil prosadit s peticí „*Österreich, bleib frei!*“. Ta měla za cíl upevnění rakouské neutrality a odmítání vstupu Turecka do EU. Podpořilo ji však pouze 250 000 voličů. (Wien-konkret 2006) V tomto ohledu můžeme pozorovat velmi časté využívání nástrojů přímé demokracie, což je typickým znakem populismu.

Od roku 1986 byla strana ve vládě pouze jednou, a to v koalici s ÖVP od roku 2000. Pro stranu jako takovou to bylo těžké rozhodnutí, jelikož musela vystoupit z pozice populistického protestu. Toto rozhodnutí uskutečnil Haider na základě logiky, že už má dost hlasů voličů, aby ztráta protestních voličů neuvedla FPÖ v krizi, jako tomu bylo v roce 1983. (Luther 2003: 199) Vláda pro FPÖ nebyla příliš úspěšná. Zaprvé dostalo Rakousko sankce od členů EU, včetně např. ČR, vzhledem k účasti pravicově extremistické strany ve vládě. (Hloušek 1999: 46) Zadruhé se Haider obklopoval mladými, nezkušenými ministry, což k vedlo k několika omylům během vládnutí svobodomyšlných. Navíc sám Haider rezignoval na post předsedy strany, aby ji z opoziční pozice pouhého guvernéra Korutan mohl kritizovat. Tyto faktory napomohly k budoucí vnitrostranické krizi FPÖ a jejímu následnému rozštěpení. (Luther 2003: 202–211) Strache naopak nemá důvod vystupovat z komfortní zóny protestní strany. Z výzkumu mezi voliči strany z roku 2013 se však ukázalo, že by 87 % voličů FPÖ rádo

²⁹ Rakouská Ústava i tak pokládá přísná pravidla pro získání občanství, založená na *ius sanguinis*. Získání občanství trvá 10 let. (Kellas 2004: 151)

vidělo stranu ve vládě. (Zandonella, Perlot 2013) Vzhledem k její rétorické radikalizaci a špatnou zkušeností s vládnutím z let 2000–2005 nelze předpokládat její účast ve vládě po nejbližších volbách.

Za nejvýraznější úspěch Stracheho období na domácí scéně je tak kandidatura Barbary Rosenkranz v prezidentských volbách v roce 2010. Strache zvolil kandidátku z důvodu oslovení ženských voliček. Vzhledem ke kandidatuře tehdejšího prezidenta Heinze Fischera byla šance na úspěch velmi nereálná. Motivem pro tuto kampaň byly volby do Vídeňského zastupitelstva tentýž rok. Strache chtěl kandidaturou Barbary Rosenkranz získat potencionální voliče právě pro tyto volby. Kandidatura se nesla v duchu nacistické ideologie a byla provázena protesty napříč celým Rakouskem. (Cain 2010) Ve volbách získala 15,2 % hlasů a skončila na druhém místě, za znovuzvoleným prezidentem Fischerem. Majoritní podíl hlasů tvořily hlasy protestních voličů. Podporu kandidátce nevyjádřili ani voliči FPÖ, ze kterých pro ni hlasovalo pouze 25 %. (SORA 2010a) To odkazuje na názorovou nejednotnost voličské základny.

Jak již zmiňuji výše, tato kandidatura měla spíše napomoci úspěchu FPÖ v důležitých volbách do vídeňského zastupitelstva. Strana nakonec uspěla s 25,3 % hlasů. Strachemu se tak podařilo připravit SPÖ o nadpoloviční většinu ve městě. To byl i jeden z hlavních motivů pro voliče. Stejný počet voličů oslovila také anti-imigrantská politika Stracheho. (SORA 2010b) Volby do Vídeňského zastupitelstva se uskuteční letos v říjnu. Strache deklaroval snahu o zisk minimálně 30 % hlasů a jeho cílem je post starosty Vídně. (Der Standard 2015) Tyto volby a touha po moci v hlavním městě tvoří prioritní body Stracheho aktuální domácí politiky.

V Haiderově období bylo možné sledovat snahy o určitě nedemokratické tendence uvnitř strany. Tyto tendence však skončily s odchodem Haidera ze strany. Navenek se FPÖ prezentuje jako zastávce demokratických principů, což je zřetelné na příkladu využívání nástrojů přímé demokracie. Přesto se za Stracheho vedení strana prezentuje extrémně pravicovými názory ve formě kandidatury Barbary Rosenkranz v prezidentských volbách. Strana zažila své první úspěšné volby po 14 letech a tudíž je pochopitelné, že si na domácí scéně udržuje svoji opoziční pozici. Této pozice bude využívat i v podzimních volbách do Vídeňského zastupitelstva, kde deklaruje snahu získat post starosty pro Stracheho.

4.3 Evropská politika

Svobodomyšlná strana je původně názorově proevropská. Tento názor vychází z německo-nacionálního tábora, který v Evropském společenství vidí možnost spojení Rakouska s Německem. Tento fakt byl ale nepřijatelný pro většinu rakouských voličů. Strana se tedy rozhodla hájit populistickou anti-evropskou politiku a stala se největším kritikem EU v Rakousku. (Betz 1994: 114) Strache ale stejně jako Jörg Haider představil vlastní vizi evropské spolupráce. Koncept se nazývá *Europe of Fatherlands*. Jedná se o uskupení založené na národních státech, bez společné politiky a měny. Národy by měly žít ve vzájemném respektu. Tyto myšlenky se zakládají na nacionálně liberální teorii kombinující prvky obou ideologií. Pro Haidera i Stracheho byly společné. (Tamtéž: 182) Rozdílné přístupy ale hájili lídři v Evropské unii.

V evropských volbách byla strana tradičně úspěšná s výjimkou roku 2004, kdy díky vládní a vnitrostranické krizi získala jen jeden mandát. Nejznámější postavou FPÖ v EP byl Andreas Mølzer, jehož ostře proněmecké názory jsou zmíněny již v podkapitole vnitrostranické politiky. V EP hájil zejména protitureckou politiku. (Evropský parlament 2015) Největší změnou v oblasti evropské politiky je spolupráce FPÖ se stranami evropské radikální pravice. O navázání vztahů mezi FPÖ a FN se pokoušel v roce 2004 Andreas Mølzer. Jörg Haider reagoval jeho vyloučením ze strany. Europoslanci v době Haiderova vedení byli řazení mezi nezávislé. Strache oproti tomu oznámil v roce 2011 bližší kooperaci s FN Marie Le Pen a ostatními radikálně pravicovými stranami v EP. (Phillips 2011) FPÖ má aktuálně čtyři europoslance. Cílem Stracheho je připojení se ke skupině evropských pravicových stran EFD. Vstup FPÖ do frakce však poslanci vetují z důvodu nacistické minulosti strany. (Die Presse 2011)

Politika v EU tvoří jeden z nejzásadnějších rozdílů politiky Haidera a Stracheho. Zatímco Haider se chtěl distancovat od stran evropské pravice, a dbal spíše na nestrannosti vlastních europoslanců v EP, Strache podporující svou protitureckou politiku se snaží kooperovat napříč spektrem evropské radikální pravice.

Závěr

Svobodomyšlná strana Rakouska prochází v současné době obdobným vývojem jako v 90. letech. Na základě neúspěchu ve vládě se radikalizuje a vystupuje v opozici vůči systému a etablovaným stranám. Heinz Christian Strache se stává podobně silným lídrem, jako byl Jörg Haider. Přesto se vývoj strany ubírá jiným směrem. Případ FPÖ se ukázal být komplikovaným, což jen potvrzuje obtížnou kategorizaci této strany na základě ideologického přístupu. V případě obou vůdců totiž dochází k rozporům programového založení strany a jejich rétoriky. Přesto vývoj strany svědčí o možném budoucím posilování volebních preferencí, je tedy vhodné se této problematice věnovat.

S ohledem na programatiku strany lze konstatovat, že strana FPÖ vychází z nacionálně liberálního tábora v Rakousku. Toto téma bylo zejména důležité pro Jörga Haidera. V teoretické části práce se neprokázal ani jeden z charakteristických znaků extrémní pravice. FPÖ nikdy nebyla antisystémovou stranou, jelikož vždy vystupovala pouze proti nedemokratickým prvkům rakouského politického systému. Politika přistěhovalců nevychází programaticky z xenofobie a rasismu, ale z defenzivní politiky nacionalismu a potřeby ochrany rakouské kultury. Agresivní rétorika vůči přistěhovalcům je spíše prvkem populistického vedení kampaní FPÖ. V tomto případě jsme mohli pozorovat takřka totožné kampaně proti přistěhovalcům ve Vídni s rozdílem 14 let. Současný program FPÖ je do velké míry shodný s programem strany z 90. let. Je postavený na liberálně nacionálním základu. Strache do strany vrací téma německého nacionalismu, kterého se Haider zřekl. Ve vedení volebních kampaní však s tímto faktem nepracuje, stejně jako s liberálními prvky programu. Zde strana prošla úspěšným procesem proletarizace, kdy mimo přistěhovaleckou a anti-EU politiku hraje velkou roli sociální politika a stát blahobytu.

Z praktického pohledu lze ovšem tvrdit, že FPÖ prošla za Stracheho vedení radikalizací. Ve vnitrostranickém fungování strany jsme mohli sledovat vlašný vztah Stracheho k tématům odkazujícím na nacistické odkazy, jako byla rétorika Andrease Mölzera v Evropském parlamentu či užívání termínu *Umvolkung* během volební kampani v Salcbursku. Na rakouské politické scéně by pak radikalizaci odpovídala kandidatura Barbary Rosenkranz v prezidentské volbě. Tato kampaň v sobě kombinovala mnoho prvků odkazujících k nacismu. Nejrazantnějším vývojem pak strana prošla na evropské scéně, kdy se na rozdíl od Haidera snaží připojit k rodině evropských

pravice extremistických stran. Za počátek tohoto jednání lze považovat ohlášení spolupráce mezi FPÖ a FN. Jako důsledek směřování strany k pravici lze reflektovat i cílení volebních kampaní na dělnický sektor Rakouska, ve kterém je již FPÖ dominantní. To koresponduje se zhoršením vztahu jejích voličů k demokratickému systému, deklarovanému v průzkumu veřejného mínění 2013.

Na základě programatiky strany tedy nenajdeme shodu s extrémní pravici. Oproti těmto stranám má FPÖ program velmi umírněný. Na základě monotematicnosti Stracheho, jeho odideologizování strany, volební základny FPÖ a současné evropské politiky můžeme ale tvrdit, že se strana Svobodomyšlných dá považovat za stranu extrémní pravice.

Z hlediska Lutherovy typologie se vývoj strany vrátil do období Haiderovy politiky populistického protestu 90. let. Strana se po neúspěchu ve vládní koalici v letech 2000 – 2005 nedokázala angažovat jako strana s vládní odpovědností. Nelze tedy předpokládat účast FPÖ ve vládě. Strana se vymezuje vůči elitám a vede negativní kampaně s agresivní rétorikou a aktuální tematikou. Strache úspěšně navazuje na proletarizaci strany, kterou započal Haider, a FPÖ je již nyní dominantní stranou dělnického sektoru v Rakousku. Svou politiku cílí zejména na mladé voliče a v popředí klade prakticky jediné téma – imigraci. Vzhledem k důležitosti tohoto tématu pro Rakušany je tato strategie úspěšná a FPÖ se tak etabluje v politickém sektoru. Vzhledem k populisticky vedeným kampaním pak může být překvapující její stabilní elektorát, který je nejstabilnějším v porovnání s ostatními stranami.

Volebního úspěchu v roce 2013 strana dosáhla díky úmrtí Haidera, a návratu třetiny voličů BZÖ ke Svobodomyšlným. Zajímavým faktem vyplývajícím z těchto voleb je však Stracheho pozice ve straně, kdy ve volbách v roce 2008 byl pro voliče nevýraznou osobností, zatímco v roce 2013 bylo již jeho vedení hlavním motivem pro voliče k volbě strany. Tento fakt odpovídá charismatičkému vůdcovství, které si dokázal vybudovat Haider. Růst Stracheho osobnosti by mohl vést k přínosnému výzkumu. Ten by se mohl zaměřit na podzimní volby do Vídeňského zastupitelstva, kde Strache deklaroval cíl získat post starosty města.

Práce je limitována zaměřením na případ FPÖ. Nereflektuje změny u ostatních politických stran, které nastaly spolu s vývojem FPÖ. Z hlediska populistického vedení Stracheho by mohl být podmětný výzkum na téma vedení negativních kampaní vůči elitním stranám. Pro směřování dalšího vývoje strany pak bude klíčová její evropská politika a spolupráce s Marinou Le Penovou.

Zdroje a literatura

Babson. 2015. „Cohort effect“ *Babson College*, (online). Dostupné z: <http://faculty.babson.edu/krollag/org_site/encyclp/cohort_effect.html> (27. 4. 2015)

Bundeskanzleramt Österreich. 2015. „Kanzler und Regierungen seit 1945“ *Bundeskanzleramt Österreich*, (online). Dostupné z: <<https://www.bka.gv.at/site/3355/default.aspx>> (27. 4. 2015)

Betz, Hans-Georg. 1994. *Radical Right-Wing Populism in Western Europe*. New York: St. Martin's Press.

Bischof, Günter, Plasser, Fritz. 2008. *The Changing Austria Voter*. New Brunswick: Transaction Publishers.

Cain, Phil. 2010. „Reich Mother Barbara Rosenkranz revitalises far right in Austrian election“ *The Guardian*, (online). Dostupné z: <<http://www.theguardian.com/world/2010/apr/25/freedom-party-austria-poll-hope>> (27. 4. 2015)

Conradt, P. David, Langenbacher, Eric. 2013. *The German Polity*. Plymouth: Rowman & Littlefield Publishing Group.

Die Presse. 2011. „Europa: Heimatpartei, im Ausland isoliert“ *Die Presse*, (online). Dostupné z: <diepresse.com/home/politik/innenpolitik/671089/Europa_Heimatpartei-im-Ausland-isoliert?direct=669792&_vl_backlink=/home/index.do&selChannel=> (27. 4. 2015)

Der Standard. 2005. "Wien darf nicht Istanbul werden", schimpft Wiener FPÖ-Chef“ *Der Standard*, (online). Dostupné z: <<http://derstandard.at/1966831/Wien-darf-nicht-Istanbul-werden-schimpft-Wiener-FPOe-Chef>> (27. 4. 2015)

Der Standard. 2013. „FPÖ-Schnell und die "Umvolkung": Scharfe Kritik“ *Der Standard*, (online). Dostupné z: <<http://derstandard.at/1363707957878/FPOe-Schnell-und-die-Umvolkung-Scharfe-Kritik-der-anderen-Parteien>> (27. 4. 2015)

Der Standard. 2015. „Strache träumt laut von Platz eins bei Wien-Wahl“ *Der Standard*, (online). Dostupné z: <<http://derstandard.at/2000014508108/Strache-traeumt-laut-von-Platz-eins-bei-Wien-Wahl>> (27. 4. 2015)

Elgot, Jessica. 2014. „European Elections: 9 Scariest Far-Right Parties Now In The European Parliament“ *The Huffington Post*, (online). Dostupné z: <http://www.huffingtonpost.co.uk/2014/05/26/far-right-europe-election_n_5391873.html?> (27. 4. 2015)

Evropský parlament. 2015. „Andreas Mølzer“ *Evropský parlament*, (online). Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/meps/cs/28255/ANDREAS_MOLZER_home.html> (27. 4. 2015)

Fiala, Petr. 1999. „Svobodomyšlná strana Rakouska“ Pp. 53-70 in Břetislav Dančák, Petr Fiala. *Nacionalistické politické strany v Evropě*. Brno: Mezinárodní politologický ústav.

FPÖ. 2005. „Das Parteiprogramm der Freiheitlichen Partei Österreichs. Mit Berücksichtigung der beschlossenen Änderungen vom 27. Ordentlichen Bundesparteitag der FPÖ am 23. April 2005 in Salzburg.“ *Freiheitlichen Partei Österreichs*. (online; Pdf). Dostupné z: <http://www.fpoe.at/fileadmin/Contentpool/Portal/PDFs/Parteiprogramme/Parteiprogramm_dt.pdf> (27. 4. 2015)

FPÖ. 2008. „Österreich im Wort. Auswahl und Zusammenfassung inhaltlicher Ziele der Freiheitlichen Partei Österreichs für die neue Legislaturperiode.“ *Freiheitlichen Partei Österreichs*. (online; Pdf). Dostupné z: <http://www.fpoe.at/fileadmin/Contentpool/Portal/wahl08/FP_-Wahlprogramm_NRW08.pdf> (27. 4. 2015)

FPÖ. 2013. „Handbuch freiheitlicher Politik.“ *Freiheitlichen Partei Österreichs*. (online; Pdf). Dostupné z: <<https://www.yumpu.com/de/document/embed/wunC9tJ7FOo9Qw31> > (27. 4. 2015)

FPÖ. 2013. „Parteiprogramm der Freiheitlichen Partei Österreichs. Beschlossen vom Bundesparteitag der Freiheitlichen Partei Österreichs am 18. Juni 2011 in Graz.“ *Freiheitlichen Partei Österreichs* (online; Pdf). Dostupné z: <http://www.fpoe.at/fileadmin/Contentpool/Portal/wahl08/FP_-_Wahlprogramm_NRW08.pdf > (27. 4. 2015)

FPÖ. 2013. „Strache, Hofer und Kickl präsentieren FPÖ-Wahlprogramm 2013: Politik der Nächstenliebe“ *Freiheitlichen Partei Österreichs*, (online). Dostupné z: <<http://www.fpoe.at/aktuell/detail/news/strache-hofer-und-kickl-praes/>> (27. 4. 2015)

Gingrich, Andre, Banks, Marcus. 2006. *Neo-nationalism in Europe & Beyond. Perspectives from Social Anthropology*. Oxford: Berghahn Books.

Havlík, Vlastimil, Pinková, Aneta. 2012. *Populist Political Parties in East-Central Europe*. Brno: Mezinárodní politologický ústav.

Heywood, Andrew. 2008. *Politologie*. Praha: Eurolex Bohemia.

Hodgson, John. 2010. „The Kreisky Era – A Golden Age?“ *Vienna Review*, (online). Dostupné z: <<http://www.viennareview.net/news/front-page/the-kreisky-era-a-golden-age>> (27. 4. 2015)

Hloušek, Vít. 2008. *Koflikt versus konsensus. Konfliktní linie, stranické systémy a politické strany v Rakousku 1860 – 2006*. Brno: Mezinárodní politologický ústav.

Hloušek, Vít. 1999. *Rakousko v evropské a středoevropské politice*. Brno: Mezinárodní politologický ústav.

Hroch, Miroslav. 2009. *Národy nejsou dílem náhody. Příčiny a předpoklady utváření*

moderních evropských národů. Praha: SLON.

Keele University. 2015. „Professor Kurt Richard Luther“ *Keele University*, (online). Dostupné z: <<http://www.keele.ac.uk/spire/staff/luther/>> (27. 4. 2015)

Kellas, G. James. 2004. *Nationalist Politics in Europe. The Constitutional and Electoral Dimensions*. Hampshire: Palgrave Macmillan.

Kleknerová, Zuzana. 2014. „FPÖ se zbavila svého šéfideologa. Rasisty nechceme, řekla“ *aktualne.cz*, (online). Dostupné z: <<http://zpravy.aktualne.cz/zahranici/fpo-se-zbavila-sveho-sefideologa-rasisty-nehceme-rekla/r~a4bd87fec08511e3974e002590604f2e/>> (27. 4. 2015)

Lukas, Josef, Smolik, Josef. 2008. *Psychologie vůdcovství*. Brno: Computer Press.

Luther, Richard Kurt. 2003. „The FPÖ: From Populist Protest to Incumbency“ Pp. 191-219 in Peter H. Merkl, Leonard Weinberg (eds.). *Right Wing Extremismus in Twenty-First Century*. London: Frank Cass Publishers.

Luther, Richard Kurt. 2007 „Austria’s future and Waldheim’s past: The significance of the 1986 elections“ *West European Politics*. 10(3) Pp: 376-399.

Luther, Richard Kurt. 2009. „The Revival of the Radical Right: The Austrian Parliamentary Elections of 2008.“ *KEPRU*, (online; Pdf). Dostupné z: <<https://www.keele.ac.uk/media/keeleuniversity/group/kepru/KEPRU%20WP%2029.pdf>> (27. 4. 2015)

Manifesto Project Database. 2008. „Freiheitliche Partei Österreichs“ Manifesto Project database. Dostupné z: <<https://manifestoproject.wzb.eu/parties/827#>> (27. 4. 2015)

Mudde, Cas. 2000. *The ideology of extreme right*. New York: Manchester University Press.

Mudde, Cas. 2015. „The Problem with Populism.“ *The Guardian*. Dostupné z: <

<http://www.theguardian.com/commentisfree/2015/feb/17/problem-populism-syriza-podemos-dark-side-europe> > (27. 4. 2015)

Oesch, Daniel. 2008. „Explaining Workers‘ Support for Right-Wing Populist Parties in Western Europe: Evidence from Austria, Belgium, France, Norway and Switzerland“ *International Political Science Review*. 29(3). Pp: 349–373.

Ogris, Günther, Christopf, Hofinger, Eva, Zeglovits, Sigrid, Nitsch. 2006. „Analysen zur Nationalratswahl 2006.“ *Institute for Social Research and Consulting* (online; Pdf)
Dostupné z: http://www.sora.at/fileadmin/downloads/wahlen/2006_nrw_wahltagsbefragung_presse_unterlage.pdf > (27. 4. 2015)

Phillips, Leigh. 2011. „Austrian Far Right in fresh push for EU respectability“ *euobserver*, (online). Dostupné z: <https://euobserver.com/political/32466> > (27. 4. 2015)

Pink, Oliver. 2014. „FPÖ-Logik: Alaba kickt Mölzer raus“ *Die Presse*, (online).
Dostupné z: http://diepresse.com/home/meinung/kommentare/1587109/FPOLogik_Alaba-kickt-Molzer-raus > (27. 4. 2015)

Pink, Oliver. 2014. „FPÖ: Was wäre Strache ohne Mölzer?“ *Die Presse*, (online).
Dostupné z: http://diepresse.com/home/politik/innenpolitik/1587846/FPO_Was-waere-Strache-ohne-Molzer > (27. 4. 2015)

Reisegger, Gerhoch. 2000. „Derivate und Kinderscheck.“ *Neue Ordnung*, (online).
Dostupné z: <http://www.neue-ordnung.at/index.php?id=541> > (27. 4. 2015)

SORA. 2006. „Nationalratswahl 2006“ *Institute for Social Research and Consulting*, (online).
Dostupné z: <http://www.sora.at/themen/wahlverhalten/wahlanalysen/nrw06.html> > (27. 4. 2015)

SORA. 2008. „Nationalratswahl 2008“ *Institute for Social Research and Consulting*,

(online; Pdf). Dostupné z:
<http://www.sora.at/fileadmin/downloads/wahlen/2008_nrw_wahlanalyse.pdf> (27. 4. 2015)

SORA. 2010. „Bundespräsidentinnenwahl 2010“ *Institute for Social Research and Consulting*, (online). Dostupné z:
<<http://www.sora.at/themen/wahlverhalten/wahlanalysen/bpw10.html>> (27. 4. 2015)

SORA. 2010. „Gemeinderatswahl Wien 2010“ *Institute for Social Research and Consulting*, (online). Dostupné z:
<<http://www.sora.at/themen/wahlverhalten/wahlanalysen/grw-wien10.html>> (27. 4. 2015)

SORA. 2013. „Nationalratswahl 2013“ *Institute for Social Research and Consulting*, (online). Dostupné z:
<<http://www.sora.at/themen/wahlverhalten/wahlanalysen/nrw13.html>> (27. 4. 2015)

SORA. 2013. „Wahlanalyse Nationalratswahl 2013“ *Institute for Social Research and Consulting*, (online; Pdf). Dostupné z:
<http://www.sora.at/fileadmin/downloads/wahlen/2013_NRW_Wahlanalyse.pdf> (27. 4. 2015)

Tiroler Tageszeitung. 2013. „Umvolkung: Strache und Mölzer verteidigen Schnell“ *Tiroler Tageszeitung*, (online). Dostupné z: <<http://www.tt.com/home/6434734-91/umvolkung-strache-und-m%C3%B6lzer-verteidigen-schnell.csp>>

Turner-Graham, Emily. 2008. „Austria First. H. C. Strache, Austrian identity and the current politics of Austria's Freedom Party“ Pp. 181-198 in John E. Richardson, Ian Roderick (eds.). *Studies in language and capitalism*. (online). Dostupné z: <http://www.languageandcapitalism.info/wp-content/uploads/2008/11/slc3-4_turner-graham.pdf> (27. 4. 2015)

„Volksbegehren“ *Republik Österreich Parlament*, (online). Dostupné z: <<http://www.parlament.gv.at/PERK/BET/VOLKBG/>> (27. 4. 2015)

Wien-konkret. 2006. „Österreich bleib frei!“ *Wien-konkret*, (online). Dostupné z: <<http://www.wien-konkret.at/politik/direkte-demokratie/volksbegehren/oesterreich-bleib-frei/>> (27. 4. 2015)

Zandonella, Martina, Perlot, Flooh. 2013. „Wahltagsbefragung und Wählerstromanalyse Nationalratswahl 2013“ *SORA* (online; Pdf). Dostupné z: <http://www.sora.at/fileadmin/downloads/wahlen/2013_NRW_Wahltagsbefragung-Grafiken.pdf> (27. 4. 2015)

Seznam zkratek

AVNOJ	Antifašistická rada národního osvobození Jugoslávie
BZÖ	Bündnis Zukunft Österreich – Aliance pro budoucnost Rakouska
CDU/CSU	Christlich Demokratische Union Deutschlands/Christlich-Soziale Union in Bayern - Křesťanskodemokratická unie Německa/Křesťansko-sociální unie Bavorska
ČR	Česká republika
EFD	Europe of Freedom and Democracy – Evropa svobody a přímé demokracie
EP	European Parliament – Evropský parlament
EU	European Union – Evropská unie
FN	Front National – Národní fronta
FDP	Freie Demokratische Partei – Svobodná demokratická strana
FPÖ	Freiheitlichen Partei Österreichs – Svobodomyšlná strana Rakouska
LiF	Das Liberale Forum – Liberální fórum
NATO	North Atlantic Treaty Organization - Severoatlantická aliance
NSDAP	Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei – Národně socialistická německá dělnická třída
ÖVP	Österreichische Volkspartei – Rakouská lidová strana

- SPÖ Sozialdemokratische Partei Österreichs – Sociálně demokratická strana
Rakouska
- VdU Verband der Unabhängigen – Svaz nezávislých

Abstrakt

Práce zkoumá vývoj Svobodomyšlné strany Rakouska v letech 2005 – 2015. Tato strana není jednoznačně definována, vedou se spory, zda se jedná o stranu nacionálně liberální či radikálně pravicovou populistickou stranu. Předmětem výzkumu je právě ideologický základ strany a jeho vývoj pod vedením Heinze Christiana Stracheho v komparaci s Jörgem Haiderem. Práce objasňuje silnou pozici strany v systému a volební úspěch z roku 2013, kdy strana dosáhla více než 20 % hlasů.

Práce se zabývá kvalitativní analýzou vývoje programu strany, volebních strategií a chování strany v rakouském a evropském politickém systému. Problematika je řešena s ohledem na vnitrostranický vývoj strany, nereflektuje vnější faktory jako vývoj stranického systému Rakouska.

Práce v závěru analyzuje ideologický vývoj strany, definuje faktory jejich kontinuálních volebních úspěchů. Na tomto základu pak definuje vývojovou fázi strany s ohledem na typologii vývoje Kurta R. Luthera.

Klíčové slova: Svobodomyšlná strana Rakouska, Heinz Christian Strache, Jörg Haider, nacionalismus, radikální pravicový populismus, Rakousko

Abstract

The author in this thesis analyses the evolution of Freedom Party of Austria in the years 2005–2015. This party is not clearly ideologically defined as there is a dispute in the academic public whether the party is nationally liberal or on the side of the extreme right. The subject of the analysis is the ideological basis of the party and its evolution under Heinz Christian Strache in comparison to Jörg Haider. The thesis clarifies the strong position of the party in the party system and its success in the election of 2013 when the party gained 20 % of votes.

The thesis is a qualitative analysis of the party political program, election strategies and the behavior of the party in Austrian and European political system. The problem is analyzed in the context of inter-party evolution and therefore doesn't reflect the external factors of the party system.

The thesis in conclusion explores the ideological evolution of the party and defines the factors of its electoral success. On this basis then defines the evolutionary phase in the context of Kurt R. Luther party evolution typology.

Key words: Freedom Party of Austria, Heinz Christian Strache, Jörg Haider, nationalism, radical right-wing populism, Austria